

2 AYLIK
DERGİ

YENİDEN TÜRK DİLİ DERGİSİ

YIL:5 CİLT:5 SAYI:25 KASIM-ARALIK 2021

SENCER KARACALIOĞLU

Prof.Dr. Ömer DEMİRCAN

Doç.Dr. OKAN BABA

Prof.Dr. SÜREYYA ÜLKER

ARİFE KALENDER

NURAY GÖK AKSAMAZ

BEDRİYE KORKANKORKMAZ

FERHAT ÖZEN

Prof.Dr. YILDIZ TÜMERDEM

HASAN AKARSU

TURGUT ACAR

HİKMET KURTER

ECEM NUR TOPLAR

2. IX. 1930

Millî his ile dil arasm
daki bağ çok kuvvetlidir.
Dilim millî ve zengin
olması millî hissin in-
kızafında başlıca müessirdir.
Türk dili, dillerin en zengin
lerindedir; yeter ki bu dil,
günlerle işlensin..

Ülkesini, yüksek istik-
lâlini korumasını bilen
Türk milleti, dilini de
yabancı diller bozmuşlu-
rûğündan kurtarmalıdır

Gazi M. Kemal

YTDD

YENİDEN TÜRK DİLİ DERGİSİ Yıl: 5 Cilt:5 Sayı: 25 KASIM — ARALIK 2021

Sencer Karacalıoğlu	CHP üzerine notlar	01-02
Prof. Dr. Ömer Demircan	Harf Devrimi	03-08
Doç.Dr.Okan Baba	Anısına Tanzimat	09-11
Prof Dr.Süreyya Ülker	Muzaffer Altınkök'ün Ardından	16-17
Arife Kalender	Kitaba Göçen Şiir	18-20
Bedriye Korkarkorkmaz	Goethe	21-22
Ferhat Özen	Başaran'da "Tahta At" imgesi..	23-24
Prof.Yıldız Tümerdem	Özümüzü Arama	25
Hasan Akarsu	Hikmet Kurter Öyküleri ve üç ayrı yazar...	26-31
Turgut Acar	...	
Nuray Gök Aksamaz	Dalga ve Kedi	32-39
Hikmet Kurter	Koreli	40- 46
Ecem Nur Toplar	Aynada	47-48

Kapaktaki Atatürk'ün el yazısı Levent Şahverdi arşivine ait olup Türk Dili için 1966 Türk Kültürünü Araştırma Enst. ce yayınlanan kitaptan alınmıştır.

Derginin Kapak Düzenlemesi Mustafa Aziz Dijital

ŞURADAN BURADAN

SENCER KARACALIOĞLU

CHP ÜZERİNE NOTLAR (II)

1950 yılına dek olan süreçte Atatürk, İnönü ve CHP'nin neyi yapıp neyi yapmadığını değerlendirebilmek için öncelikle o dönemin toplumsal, ekonomik, siyasal koşullarını iyi bilmek gerekir.

Turgut Özakman, (514 dip not, 8 Ana Belge, 7 kronoloji, 75 Anılar, Günlükler, Mektuplar, Yazılar, Ankara ile ilgili 5 kitap, Atatürk, Cumhuriyet, Devrimler, Kemalizm/Atatürkçülük ara başlığı altında toplanmış 90 kitap, Bilim, Dil, Tarih, Eğitim, Kültür, Modernleşme, Sanat ara başlığı altında 85 kitap, Dış politika ara başlığı altında 18 kitaba, Din, Halifelik, Laiklik ara başlığı altında 37 kitap, Ekonomi Ara Başlığı altında 32 kitap, Genel Başlığı altında 112 kitap, Gerici Olaylar, Tepkiler, Karşı Devrim Başlığı altında 8 kitap, Hatay Başlığı altında 12 kitap, İzmir Suikasti ve Suikastlar Başlığı altında 7 kitap, Kadın Hareketi Başlığı Altında 40 kitap, Kürt Konusu, sorunu, Şeyh Said İsyanı, Dersim Sorunu başlığı altında 29 kitap, Latife ve Fikriye Hanımlar Başlığı Altında 9 kitap, Lozan ara başlığı altında 10 kitap, Osmanlı Başlığı altında 20 kitap, Vahidettin ara başlığı altında 6 kitap, Sol Akımlar Başlığı altında 2 kitap, Tarihler ara başlığı altında 19 kitap, Yazarlar Başlığı Altında 19 yazarın eserleri, Kongreler, Sempezyumlar Başlığı altında 19 etkinlik Ansiklopedi, Gazeteler, Dergiler, Yazılar başlığı altında 22 kaynaktan yararlanarak yazdığı) CUMHURİYET Türk Mucizesi adlı romanında 1923 yılını şöyle anlatır:

“Yıl 1923

29.Ekim.1923 de Cumhuriyet' in ilanının ardından Gazi “30 ekim sabahı İsmet Paşa'yı Çankaya köşküne davet ederek ‘Sevgili paşam..’ dedi, ‘..Cumhuriyetin ilk Başbakanı olarak seni düşünüyorum. . Bizi yine büyük bir savaş bekliyor..” dedikten sonra, yaptırdığı incelemeler sonucu elde ettiği bilgilerin de katkısıyla İsmet Paşaya Türkiye'nin sorunlarını anlatmaya başlamıştır:

“ Bize yazık ki geri, borçlu, hastalıklı bir vatan miras kaldı. Yoksul bir köylü devletiyiz.

Dört mevsim kullanılabilir karayollarımız yok denecek kadar az. Kışın batağa döndüğü için geçilmesi çok zor. 4.000 km. kadar demiryolu var Anadolu'da. Bir metresi bile bizim değil. Üstelik yetersiz bir demiryolu ağı. Ülkenin kuzeyini güneyine, batısını doğusuna bağlamamız, vatanın bütünlüğünü sağlamamız şart.

Denizciliğimiz acınacak durumda.

Köylümüzü her halde topraklandırmak, ihtiyacı olan bir çift öküz ile bir saban vererek çiftçi yapmalıyız. Doğudaki aşiret, bey, ağa, şeyh düzeni Cumhuriyetle de insanlıkla da bağdaşmaz. Sen de, ben de cephede çalıştık. Durumu yakından gördük. Bu durumu düzeltmeli, halkı kurtarmalıyız.

Her yerde tefeciler halkı eziyor.

Çok az tarım mühendisimiz var. Güya tarım ülkesiyiz ama ekmeklik unumuzun çoğunu dışarıdan getiriyoruz. Sığır vebası hayvancılığımızı öldürüyor

Şu andaki doktor sayımız 337, sağlık memuru sayısı 434, 150 kadar ilçede doktor yok. Pek az şehirde eczane var. Salgın hastalıklar insanlarımızı kırıyor. Ebe sayısı çok az. 40 küsur bin köye karşılık diplomalı ebe sayımız 136. Üç milyon insanımız trahomlu. Sıtma, tifüs, verem, frengi, tifo salgın halinde. Bit ciddi sorun, Nüfusumuzun yarısı hasta denebilir. Bebek ölüm oranı %60'ı geçiyormuş. (Prof.Dr.Ahmet Saltık'ın verdiği sayılar biraz daha yüksek. 554 hekim, 60 eczacı, 560 sağlık memuru 136 ebe. Hekim başına düşen kişi sayısı 30000)

Nüfusun % 80'i kırsal bölgede yaşıyor. Bunun oldukça önemlice bir bölümü yerleşik değil göçebe.

Telefon, motor, makine yok denecek düzeyde. Teknolojiden yoksun bir ülkeyiz. Bütün sanayi ürünlerini dışarıdan alıyoruz. Kiremiti bile ithal etmekteyiz. Avrupa'nın her çeşit malı için açık Pazar halindeyiz. Elektrik yalnız İstanbul ve İzmir'in bazı semtlerinde var."

Cumhurbaşkanı Başbakanlığa İsmet Paşa'yı atadığını Meclis Başkanlığına bildirdi.

İsmet Paşa, hükümet programı niteliğinde bir açıklama yaptı. Açıklama oy birliği ile kabul edildi.

Akşamüstü yapılan Bakanlar Kurulunun ilk toplantısına Gazi Paşa da katılarak kısa bir konuşma yaptı:

Efendiler ... Osmanlı Devleti azınlıklara devlette görev vermiştir ama son iki yüz yıl içinde Alevi yurttaşlarımıza vermemiştir. Bu akla ve mantığa aykırı duruma, Milli Mücadele başlarbaşlamaz son vermiştik. Bu tutumu özenle sürdüreceğiz. Anadolu'da kim varsa hepimiz bir milletiz. Yurt ve kader kardeşiyiz. Milli Mücadele'yi böyle yürüttük, Cumhuriyeti de bu anlayışla yöneteceğiz. Bu anlayışın bozulmasına izin vermeyeceğiz. Bozulduğu zaman ne olduğunu iyi biliyoruz."

GELECEK SAYIDA SÜRECEK

HARF DEVRİMİ

Prof.Dr. Ömer Demircan

A. Harf Devrimi öncesi. Başlangıçta aydınlar, yazar ve şairler (örneğin *Fuad Köprülü, Zeki Velîdi Togan, İsmail Hakkı Baltacıoğlu, Yahya Kemal*,...) genellikle yazı devrimine karşı imişler. Yönetim ilk önce aydın, yazar ve yöneticileri açık tartışma yoluyla değişime ısındırır. Bir yandan da direnişle ilgili güç kaynaklarını birer birer ortadan kaldırır. 1923-1927 yılları öylece geçer. 1928 yılının ilk yarısı değişimin biçimi üzerinde çalışmalar ve plânlama dönemidir. 10 Haziran 1928’de **Dil Heyeti** kurulur. 19 Temmuz 1928’de **Elifba Raporu** verilir, Ağustos başında basılır. Uygulamanın beş yıl gibi bir süreye yayılmasını düşünen F. R. Atay’a Atatürk’ün tepkisi: ‘**Ya üç ayda ya hiçbir zaman**’, olur. **Devrim zamana yayılamaz.**

Öyleyse, *Yazı Devrimi: Arap harflerinin bırakılarak Latin harflerinin alınması* biçiminde bir yorumla çarpıtılamaz. Gerçek şudur: **halkın dili Türkçeye, tarihinde ilk kez, halk için kısa zamanda kolayca öğrenilebilecek, sesbirimsel**(bir sesbirime bir tek harf koşan) **bir abece yapılmıştır.** Bir dilin belli bir yazı (örneğin *Arap harfleri*) ile öylesine yazılması başka, o dile belli bir amaçla, halkın bilişine uyan bir abece düzenlenmesi başkadır. Bireysel kullanım engellenmemesine karşın, çıkarı bozulanlar, ikisini hep bile bile karıştırdılar.

Oysa “*Yeni Türk Harfleri*” ile Türkçe hem doğru yazılmış, hem de yazılı biçim Türkçe sesletimde ortaklık, ölçünleşme yolunu açmıştır. “*Türkçe söylendiği, daha doğrusu: “Yazım Kılavuzu”nda belirlendiği gibi yazılır*” ilkesi ile okulda birörnek sesletim, yazımsalsesletim öğretimi kolaylaşmış, 1928’den sonra TRT Radyo yayınları ölçünlü söyleyiş biçiminin yaygınlaşmasını sağlamıştır.

Yazısı değişenler, 1928’de nüfusun okur-yazar olan: *yönetici, aydın, bürokrat, medreseli, ve eşraftan* oluşan yüzdealtı kesimi idi. 1920’de ise Arap harfleriyle okuyup yazabilen oranı yüzdebir kadardı. Osmanlı, 600 yılda nüfusun ancak yüzdebirini oku-yazar kılabilmişti. Okur-yazar olmayan halkın ise, zaten bir yazısı yoktur¹. Uzun tartışmalarla (1831-1928), Arap Harfleriyle ne Türkçe / Osmanlıca sözcüklerin, ne de sözlerin Farsça, Arapça bilinmeden doğru yazılamıyacağı, o yazımın çağdaş bir eğitim aracı olarak kullanılamıyacağı ortaya serilmiş, sonunda “**Harf Devrimi**” ile 1 Kasım 1928 günü “*Yeni Türk Harfleri*” yasası kabul edilmiştir.²

Yeni yazımın sesbirimsel olmasına çalışılır. Harflerin uluslararası ses değerleri elden geldiğince korunur, Türk sesletimine aykırı harfler (**q, x, w**) çıkarılır. /**c, ç ş** / için (***dj, *tj, *sh, *sch**) gibi iki üç harfli yazımlara yer

verilmez; /h/ ile **gh, kh** inceltmeleri (*vekâlet* < *vekhalet*, *şevk* < *şevkh*) kaldırılır; sonradan /h/ yerine (^) konulması önerilir (*inkâr*, *gûya*, *meselâ*, *mefkûre*). Alman abecesinden /ö/ ve /ü/ alınır. Heceleri ayırmada kesme imi (Kur'an) kullanılmasına karar verilir ve sonunda, 29 Eylül 1928'de yeni abece ön-biçimine girer. **Atatürk**'ün önerisiyle sonradan:

i. Vurgusuz eklerden önce *bağlama çizgisi* (-) nin kaldırılarak soru takısı '**mİ**' (ve **kİ, dĀ** eklerinin: "*geldi mi*" < "*geldi-mi*", *öyle-ki* > *öyle ki*, *Özge-de* > *Özge de*,...gibi yerine) ayrı yazılıp ardından gelen eklerin ona birleştirilmesine (*gelmiş midir?*) karar verilir. Öyle ekler gerçekte eşbiçimli, ayrı işlevli, birisi vurgulu, ötekisi vurgusuz eklerdir: *Ev-dē* aldı : *Ev-dē* aldı. ii. Eş-biçimli olmayan vurgusuz dizim-eklerin ise, tabana bitişik kalmasına: *gelirken* < *gelir-ken*, *Umutla* < *Umut-la*, *yarınki* < *yarın-ki*; iii. Farsça kökenli bağlama çizgisinin de kaldırılmasına karar verilir (*hüsn-ü niyet* yerine *hüsnüniyet* gibi)³ (Şimşir, 1993).

B. Harf Devrimi süreci. *Devlet dili olarak seçilen Türkçeye, kendi ses dizimi ne uyan, kısa sürede, kolayca öğrenilebilir bir abece yapılarak toplum yaşamının her alanında devrim ölçüleriyle uygulamaya geçilmesidir.* Bu devrimde: 1) Arap harfleri yerine Latin harfleri⁴ alınmış, 2. Ünsüzlere dayalı bir yazıdan her sesbirime ayrı bir harf koşulan bir abeceye geçilmiş, 3. ünlülerin yazılmamasından doğan ad yazımında, kimlik belirlemedeki güçlükler giderilmiş, 4. Arap-Fars ekinine bağlı, hayat boyu öğrenilemeyen, halkı cahil tutup "Hacivat"ın oynadığı yapan bir üst-sınıf yazısı yerine Türkçe günlük sözlü anlatıma dayalı, yazılı kitle iletişimde kolayca kullanılabilecek bir abece benimsenmiştir⁵.

- i. *Bir ulus-dili olarak Türkçenin kimliğine kavuşturulup işlenmesi,*
- ii. *Aydınlanma ve demokrasi için halkın eğitilmesi,*
- iii. *Yönetim için yazışmalar, basın yoluyla yazılı kitle iletişiminin, sağlanması,*
- iv. *Toplum-içi iletişimin kolaylaştırılıp yaygınlaştırılması gerekiyordu.*

"Yeni Türk Abecesi" sesletim-yazım eşliğini getirerek ulusal ölçü-sesletimi (ölçü-dili) de belirliyordu. Bu sesletim, "*Yazım Kılavuzu*"ndasesletim düzeyinde gösterildi. Ritim hece-sürelili olduğundan, söyleyişte bozulmaları önleyecek işlemler kullanıldığından, Kılavuz tek başına yeterli olabiliyordu. *Yeni Türk harflerinin yasalaşmasıyla Arapça sözcüklerin Türkçenin yapısına ne kadar yabancı olduğu ortaya çıkmış, Arapça ve Farsça birçok kelime kendiliğinden kullanılmaz olmuştur. Bu durum, Türk Dili davasını kesin bir karara bağlamak üzere son kez ele almak gerektiğini, zorunlu bir sonuç olarak ortaya çıkarmıştır.* Köprülü, (1938): "...Yalnızca Atatürk'ün yönlendirmesiyle < yalnız türk seslerini belirleyen şekillere indirgenen > yeni alfabe, dilimizdeki Arap ve Fars kelimelerine, ve bu dillerden alınan gramer kurallarına, Türk dili çerçevesinde artık hayat hakkı bırakmıyordu. Bu yeni Türk alfabesi sayesinde, o

zamana kadar kendi özel kimliklerini Arap harfleriyle saklayan Arap ve Fars kelimeleri artık dilimizde tutunamayacaklardı.”

26 Haziran 1928’de toplanan Dil Kurulu, **bir-Türkçe-sesbirim-bir harf** ilkesine uyan ve Latin harflerine dayalı “Yeni Türk Alfabesi”ni belirler. Artık herşey yeni yazı ile yazılıp basılacaktır⁶.

9/10 Ağustos 1928 gecesi *Gülhane Parkı* gazinosunda düzenlenen konserde Atatürk, ‘**Yeni Türk Alfabesi**’ni açıklar: “Arkadaşlar, güzel dilimizi ifade etmek için yeni Türk harflerini kabul ediyoruz. ... Yeni Türk harflerini çabuk öğreniniz. Bütün millete, köylüye, çobana, hamala, sandalcıya öğretiniz ... Bir milletin yüzde sekseni okuma-yazma bilmezse bu bir ayıptır. Bundan insan olarak utanmak lâzımdır. en fazla bir yıl, iki yıl içinde herkes yeni harfleri öğrenecektir....”

25-29 Ağustosta Dolmabahçe Sarayında toplanılır. Gazetelerde çıkan eleştiriler tartışılır. Başlangıçta pek katılmayan başbakan İnönü: ‘**Hulâsa efendiler, ... bu alfabe kat’idir**’, deyip sözü bağlar. Atatürk 1929 başına kadar memurların ve halkın yeni Türk harflerini öğrenmesini ister. Ağustos, Eylül içinde *Tekirdağ, Bursa, Mudanya, Çanakkale, Sinop, Samsun, Amasya, Tokat, Sivas, Kayseri*’ye giderek halka bir yandan yeni harfleri tanıtır, bir yandan da tepkileri sınar. Bu amaçla İnönü de Malatya’ya gider⁷. Genel yönetim Milli Eğitim Bakanlığına bırakılır. Kimse bu uygulamanın dışında kalamaz.

Bütün devlet dairelerinde kullanılan Arapça, Farsça tamlama adlar değiştirilir. Basının uğrayacağı kayıplar için devlet bütçesinden yardım yapılır. İstanbulda gemilerin, trenlerin, iskele, istasyon adları, vagonlara asılan levhalar çizelgeler yeni yazıyla yazılır. İstanbul ticaret müdürü bütün tabelâların yeni yazıyla yazılmasını ister. Ankarada da aynı uygulamaya gidilir. Kasım sonunda, halâ direnenlerin tabelâları bir gecede karalanır. 1928 Aralık ayı sonuna kadar süre verilir. Ondan sonra Arap yazısına Türk sokağında hayat hakkı tanınmaz.

Milli Eğitim Bakanı Mustafa Necati Bey 26 Ağustos’ta “IV. Öğretmenler Kurultayı”nı toplar. Yeni yazıyı öğretmek için and içilir. Yeni öğretim yılında (1928-29) bütün okullarda öğretim yeni yazıyla başlar⁸. Aralık ayı başında 25.000 sözcük içeren (imlâ lügatı) “*Yazım Kılavuzu*” (XVII+371 s. olarak) basılır (Şimşir, 1993).

1929-34 yıllarında açılan “**millet mektepleri**”ne 1,5 milyonun üstünde kişi devam etti. 1928’de öğretmenlerin yönettiği 5.500 kursa 220.000 öğrenci yazılır. Kursu bitirenler için bir de haftalık “**Halk Gazetesi**” yayınlanır. Gerçek yararlı bir halk eğitimi ise, ordu içinde uygulanır, erlere ilk önce okuma-yazma, sonra günlük yaşamda kullanılan *sürücülük, marangozluk, tornacılık, aşçılık* gibi meslekler öğretilir.

Beş yılda 3 milyon kişi (%66 köylü, %34 kentli) yurttaş yeni yazıyı öğrenmiş, böylece halk kitleleri ırgalanmış, coşturulmuştu. Cami, kahvehane gibi toplanmaya elverişli her yerde, öğretmen sayısı kadar okul açılacaktı. Bitirenler

Halk Dersanelerine gidebilirlerdi. Orduda yazı derslerini subaylar verecekti. Hapishanede mahpuslara, en az 20 işçi çalıştıran iş yerlerinde işçilere okuma-yazma öğretme yükümlülüğü getirildi. Gezici öğretmenler köylere giderek en az 6 hafta 6'şar saat kurs açacaklardı. Köy imamı ve köy katiplerine yeni yazıyı öğretme görevi verildi, gece dersaneleri açıldı.

Türkiye nüfusunun %90'ından fazlası okuma yazma bilmediğinden Atatürk, Yazı Devrimi'ni bir uygarlık sorunu olarak görüyordu. Yakup Kadri'ye göre yeni yazı yeni bir dünyanın anahtarı olacak; Türk halkını yüzyıllarca tutsak olduğu iskolastik düşünceden kurtaracaktı. 1 Kasım 1928 “Yeni Türk Harfleri” Yasası meclisten geçer. Bu yasayla 1928 Kasım ayından başlayarak *levha, tabela, ilan, reklam ve sinema yazıları geçici / sürekli bütün Türkçe gazete, bülten, ve dergilerin Türkçe harflerle basılması zorunlu kılınır* (madde 4). 1 Ocak 1929'dan sonra artık eski yazı kullanılamaz. 9. maddeye göre: “**eski harflerle basılmış kitaplarla öğretim yapılması yasaktır**”.

Okuma-yazma öğretimi özellikle ilkokullarda parlak sonuçlar verir. Yeni yazının geniş halk kitlelerine yayılması için 1 Ocak 1929'da ‘**Millet Mektepleri**’ açılır. İstanbul'da bir günde 2500 dersane öğretime geçer. Toplulukların olduğu her yerde halka bilgi verilir, türlü biçimlerde yayınlar yapılır. Türkiye baştan başa bir dersaneye dönüşür. Bu okullar iki türlüydü: 1. **eski yazıyı bilenlere yeni yazıyı öğretmek için iki ay süreli**, 2. **hiç okuma-yazma öğrenmemiş ve okul çağını geçmiş olanlara okuma-yazma öğretmek için 4 ay süreli**. Bu okullar özgün bir örnek idi. Her türlü toplu iletişim olanağı kullanılıyordu. Millet mektepleri 8 yıl (1929-1937) sürmüş, sonra, Atatürk'ün rahatsızlanmasıyla çalışmalar gevşemiş.

Eğitime hız vermek için Halkevleri açılır. Dil Devrimi ile Türkçe canlanır, evrilir, Üniversite açılır ya da yeniden yapılır. Taşrayı değiştirmek için (1936-) Köy Enstitüleri yaratılır, MEB Tercüme Bürosunca Batı klasikleri çevrilerek yayınlanıp yurdun dört bir yanına ulaştırılır. Ancak çok geçmeden (1946-) Atatürk'e karşı olan yerli ve yabancı güçlerce aydınlanmanın önü kesilir. Yazı devrimiyle eğitime verilen ivme neredeyse sıfırlanır.

Yazı Devrimi'ne karşı olanlar için bir abece sorunu yoktu. Onların çoğu zaten iki yazı kullanıyorlardı: Arap yazısı ve Latin abecesi. Karşı oldukları uygulama ise, halk için bir abece yapılmasıydı. Atatürk'ten sonra bile bunu geriye döndüremeyeceklerini anlayınca, okullar ile okuyanlara yöneldiler. Halkın eğitimini güçleri yettiğince köreltiler, kendi çıkarlarını engellemeyecek bir düzeye indirerek, tepeden tırnağa, özledikleri bugünkü biçime dönüştürdüler.

Dil Devrimine götüren nedenlerle yazı ve yazım devrimini gerekli kılanlar birdir. Uygulanış sırası, öteki Atatürk Devrimlerinde olduğu gibi, karşılıklı ilişkilerden doğmuştur. Halkın diliyle eğitim yapılacağına göre **Harf** (ve Yazım) **Devrimi** önce gelmeli, aydınların yürütebileceği Dil Devri mi ise onu izlemeliydi. Eğitim yazı diline dayanmak zorundaydı. O bakımdan Harf

Devrimi, Dil Devriminin iletişimsel bir öncülüydü⁹. Uluslaşma açısından kaçınılmazdı.

Türkçenin Arap harfleriyle yazımı, başlangıcından beri birçok tutarsızlıklar içermekte, herkes bu yazıyı kendine göre kullanmaktaydı. XVII. Yüzyılda Katip Çelebi: “herkes onaylar ki, yaşamı süresince doğru yazılmış bir kitap öğrenememiştir”, diyerek o tutarsızlıktan yakınmaktaydı (Karal , 63). Banguoğlu da o yargıya katılarak “ Türk dilinin hiçbir zaman Arap harfleriyle bir yazım biçimi olmamıştır” der (1949: 9). Türkçenin herhangi bir abece ile yazılması, o abecenin Türkçe için yapılmış olduğu anlamına gelmez, ikisi ayrı ayrı şeylerdir.

Öyleyse, “Harf Devrimi” ile Türkçeye tarihinde ilk kez kendi sesdizimine uyan bir abece yapılmıştır; yoksa bir abece bırakılıp bir başka abeceye geçilmemiştir. Arap harfleriyle ya da başka harflerle Türkçeyi yazmak başka Türkçenin kendi abecesinin olması başkadır. Bu devrim, yazım açısından şöyle görülebilir: Türkçenin tutarsız, okunamayan bir hece yazıyla yazılmasına son verilerek sesçil bir yazıyla yazımına geçilmiştir.

*Yalnızca Türkçe sözcükleri yazan bu abece ile, halkın diline girmemiş olan yabancı sözcüklerin yazımı güçleşir, değişik sesletenler arasında (kimilerine için halâ çözümlenemeyen) anlaşmazlıklar çıkar, bulunmayan sesleri içeren sözcükler ise hiç yazılamaz. Artık **blk/klb** ile yazılan ‘kalb’ (değiş-me)’den ‘inkılab’ ile ‘kelb’(köpek)’ ten türetilen ‘inkılab’ arasında, ya da **nhb** ile yazılan ‘nuhb’dan türetilen ‘intihab’(seçim) ile ‘nehb’dan gelen ‘intihab’ (yağma ile mal alma),...biribirinden ayıramaz.*

Yönetimde görevli olan erkekler ile varlıklı kesimin öğrenebildiği, ancak profesörlerin bile her zaman doğru okuyup yazamadığı Arap Harfleriyle Osmanlıca okuyup-yazabilen oranı 600 yılda yalnızca %1’e ulaşmış. Öylesine bir cehalet ile çağdaş gelişme sağlanamayacağı için, halkın konuştuğu Türkçeden bir yazıdili yaratılarak onun eğitimde, yazınsal üretimde kullanılmasını sağlamak amacıyla 1 Kasım 1928’de Harf Devrimi yapılmış, Türkçe her anlam ayırıcı sese bir tek harf koşularak okuma-yazma öğrenimi iki-üç ay kadar kısa bir süreye indirilmiştir. Devlet 1951 yılına değin bütün gücü ve kurumlarıyla o eğitim ve dil devrimine katılmıştır. Halkevleri (1932), Köy Enstitüleri (1936-1940 arası hazırlıktan sonra) açılarak, Milli Eğitim Bakanlığı Tercüme Bürosu’nca (1939-) Batı klasikleri çevrilip yayınlanıp kitaplıklarda okurlara sunulurken yirmi yıl gibi kısa bir sürede halkın %40’a yakını okuma-yazma öğrenmiş Türkçe evrilip serpilerek halkın çağdaş iletişim, ekin sel yaratım aracı olmuştur. Ne yazık ki, tıpkı XVI yüzyılda Osmanlı medresesinin Orientalist güdümle çökertilmesi gibi, 1946’dan sonra “İnsan Hakları”nı tanıyan Batı ve ABD güdümüyle çağdaş gelişme, eğitim-öğretim verimsizleştirilmiştir.

¹ Erdoğan, 58, 137-.

²Bunun üzerine aydınlar Türkçeyi kendi benliğine dönüştürmek için yollar ararlar. Tartışmalar: Levend 1949-; Şimşir, 1992; Öksüz, 1995; Demircan, 1988, 2000; Demircan-Erözden 1992 kaynakçasında yer alan öteki yayınlardan okunabilir.

³Steuerwald, s. 80.

⁴ “Lâtin harfleri” gerçekte Finike’den (Kuzeybatı Suriye) İÖ 1000-900 yıllarında alınmış ve olduğu gibi Grekçeye uygulanmış olan Arami abecesidir. Yanlış olarak “Lâtin harfleri” gibi Avrupalılara mal edilmektedir. Başkalarından aldıkları her şeyi onlar bulur! (Diringer, 1968, Güneri, 2018). Örneğin A’nın başlangıçta bacakları yukarı olup “öküz” demektir. B ise, tpkı Harran evleri gibi karnı yukarı olup “ev” anlamına gelir. O harfler resim yazıdan o biçimde soyutlanarak tek-ses-yazan harflere indirgenip abecenin birer harfi olmuşlar. Daha sonra harfler yarım eksen değişikliği ile bugünkü biçimlerine girmişler.

⁵ Atay 28.9.1928: “Arap ve acem kelimelerinin çıkardığı zorluk yüzünden intikal ve inkılap birbirine karıştı. ... kendimize sorabiliriz: Nereye gidiyoruz? Nereye mi? Öz Türkçeye, türk kelimesine, türetmede türkçeye, biçim ve dizimde tam türkçe ye...”, (Levend s.7).. (Steuerwald ,s.80)

⁶Başgöz (1995:119-127): “Mustafa Kemal’in kararını ülkede okur-yazar oranının %6 olması kolaylaştırdı. Nasıl olsa büyük çoğunluk Arap abecesini de bilmiyordu”.

⁷ Başbakan İnönü’nün yeni yazıya geçiş programı: 1. devlet memurları, 2. ordu, 3. okullar, 4. PTT, 5. Basın, 6. Mahkemeler, 7. Halk, 8. zabıt, stenografi, 9. parti, şirket, dernek, 10. yasa, tüzük, yönetmelik, kayıt defterleri, tapu sicilleri, nüfus kayıtları, 11. okul kitapları, 12. halk yayınları, okul yayınları, 13. Milli Kütüphane, 14. Devlet Matbaası ve Dökümhaneyi içeriyordu (Şimşir, 1993; Ülkütaşır, 1973; Özerdim 1978).

⁸Ülkütaşır, 1973.

⁹ “Aydınlanma”yı amaç edinmiş bir yönetim için başka bir seçeneğin bulunmadığı, “eski yazı” ve *Osmanlıca* ile yola devam edilemeyeceği “YABAN”’a bakılarak (Karaosmanoğlu, 1921/32) anlaşılabilir.

TANZİMAT EDEBİYATINDA TÜRK ŞİİRİ

M.OKAN BABA

Tanzimat Türk tarihinde en önemli dönüşümlerden biridir. Edebiyat ve şiir alanında getirdiği yenilikler, uzun bir çabanın sonucudur. Tanzimat bir uygarlık dönüşümüdür. Bizim saray ve medrese çevresi edebiyatı yüzyıllardan buyana Arap ve Fars edebiyatının etkisinde dine dayalı dünya görüşüne bağlı, bir edebiyattı. Bu edebiyat söz oyunları, hazır mazmunlardan oluşmuş bir edebiyattı. Artık biçim ve içerik bakımından yorulmuştu. BU nedenle XVII.yy. şairleri yeni arayışa giriştiler. Nabi, divan şairlerinin söz oyunlarına, karmaşık dillerine karşılık sade ve özlü bir dil savunmuştur.

“Ey şiir meydanında satan laf-ı garibi

Divan-ı gazel nüsha-i kamus değildir.”

(Nabi)

XVIII. Yüzyılın ilk yarısında Damat İbrahim paşa, Pasarofça anlaşmasından sonra Paris’e Yirmi Sekiz Çelebi Mehmet’i elçi olarak göndermiştir. Çünkü dost gördüğü Fransızları tanımak ve yenilikler yapmak istiyordu. Avrupa hakkında ilk bilgileri ,Yirmi sekiz Çelebi Mehmet tarafından yazılan sefaretnameden öğreniyoruz.. Savaşların, yenilgisinden sonra Osmanlı Devletinin geri kaldığı düşüncesi, yeni islahatların yapılması gerektiği düşüncesini doğurdu. Bir yandan orduda bazı düzenlemeler yapılırken, matbaa’nın açılması, Türkçe kitapların basılması, kağıt fabrikasının kurulması, İstanbul’u yeni bir anlayışın oluşmasına neden olmuş; Mimarlık ve bahçe düzenlemeleri alanında yenilikler yapılmış, çinçilik gelişmiştir. Bilim alanında önemli çevriler yapılmıştır. Avrupa’yla ilişkiler artmış birçok bilgiler topluma yansımıştır. Bu yıllarda Batıdan, Doğunun gizil havasına karşı ilgi duyan sanatçılar İstanbul’a gelmiştir. Bunlar yaşama yeni bir hava ve neşe getirmişti. Nedim bu yeni yaşamı şiirlerinde, Divan edebiyatı sınırları içinde ancak yaşama daha yakın bir içerikle yazmıştır. Ancak bunu eski duyuştan farklı bir anlayışla, yeni, neşeli bir hava ile anlatmıştır. Onun hece şiiri ile şarkılar yazdığını, bu şiirlerde eski imgeler yerine yeni imgeler kullandığını görüyoruz.

“ Bir safa bahşedelim gel şu dil-i nâşda

(10)

Gidelim serv-i revanım yürü Sâdâbad'a"

"Gülelim oynayalım kam alalım dünyadan"

....."Eyvah o üç çifte kayık aldı kararım

Şarkı okuyup geçti bir afet var içinde"

Lale devrinden sonra I. Mahmut zamanında Topçuluğu kurmak için Humbaracı Ahmet paşa bu işle görevlendirilmiş; III. Mustafa zamanında Baron de Tot ise topçuluğu geliştirmiştir. I. Abdülhamit döneminde teknik okullar açılarak, ordu için gerekli elaman yetiştirilmesi amaçlanmış; III. Selim zamanında ise orduda yenilikler sürdürülerek Avrupa'yla ilişkiler geliştirilmiştir. Dışarıda daimi elçilikler kurulmuş; buraya gönderilmek için elemanlar yetiştirilmiştir. Bu gelişmeler sonucu yeniciler ve yenileşmeye karşı olanların, III. Selimi tahtan indirerek öldürmelerine yol açmıştır. Bu dönemde aynı zamanda edebiyat alanında dil arayışları sürdürülmüştür. Şeyh Galip "Türki basit akımı"ndan etkilenerek bazı denemeler yaptı.

" Döktü omzundan paşı saçağını

Açdı gönüller deli bayrağını"

.....

Kılıcı kanlı eli kanlı delikanlı güzel

Gibi dizeler yazar. Fakat onu tanıtan Hüsn ü Aşk mesnevisidir. BU yapıt **sebk-i Hindu** denen çok terkipli bir dille yazılmıştır. Tasavvufu ilgilidir. Bu yapıtın Tardiyeleri, yenilik arayan şairleri etkilemiştir.

Hoş geldin eya beridi canan

Bahşet bize bir nüvidi canan

Can ola feda-yı ıydı-ı canan

Bi sud ola mı ümidi canan

Yarın bize bir selamı yok mu?

Bu ses Namık kemal, Hamit , Fikret ,Nazım'a kadar gider.

Tanzimat Fermanı devlet ve toplum için yeni kavramlar getirdi. Ferman önce hükümdarın yetkisini sınırlıyor. Mahkeme olmadan kimsenin yargılamayacağını bireylerin Hukukunu, mal can ırz güvenliği açısından yeni bir adalet anlayışı getiriyordu. Bu yaşam biçimini değiştirir. Kalemler Encümen-i Daniş kurumları açılır, burada yeni memurlar yetiştirilir. Mustafa Reşit paşa, Avrupa'ya öğrenci gönderir ,bunlar arasında İbrahim Şinasi de vardır.

Birçok önemli kitaplar Türkçeye Çevrilir. .Batı edebiyatından Yusuf Kamil paşa, François Fenelon'un Telemak 'ını çevirir. Şinasi'nin Tercüme-i Manzume adlı yapıtı La Martin, Musset, Victor Hugo gibi şairlerin yapıtlarının tercümesidir. Bu tür çevriler edebiyatımızı etkilemiş, yeni bir şiir anlayışının ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Tanzimat yenilikleri, çeşitli düşünceleri ve duyguları getirmiştir. Yasa, can güvenliği, vatan ve millet kavramları, toplumsal konulara bakış, din anlayışı vb. Bütün bunları anlatmak için yeni bir dil yeni bir biçim gerekiyordu. Çünkü biçim içeriğin emrindedir. Bunun için bir dil ve biçim bulmak gerekiyordu. İlk girişim Şinasi'den gelir, Tercüman-ı Ahvalde yazdığı yazılarda dile bir düzen getirir. Gazete dili daha anlaşılır duruma gelir. Bu dil etrafında edebi türler oluşur. Gazetelerde şiir, roman gibi türler yayımlanır. Şiir yalnız, okuyanlar için değil kamu oyuna seslenir. Divan şiirini çok iyi bilen Şinasi, şiir dilini değiştirirken eski şiirin bütün özelliklerini dışlamış, aynı zamanda yeni bir hayal sistemi kurmuştur.

Huzurun Encümen-i Daniş olmuş ehl-i dile

.....

Eya ahali-i fazlın reis –i cumhuru

Reva mı kim kalayım ehl-i cehl elinde esir.

Bir ıtlık-namedir insana senin kanunun

Bildirir haddini Sultana senin kanunun

Dizelerinde yeni kavramları kullanır, içeriği değiştirir.

La Fontenden çevirdiği şiirlerde sade bir dil kullanır. 'Örneğin "Eşek ile Tilki" hikayesinden

Derken aç karnına bir tilki , görünce geldi.

Böyle bir taza üzüm hasreti bağrın deldi

(12)

Öteki çifti attı bu yanaştıkça biraz

Sonra lakin aradan kalktı bütün naz ü niyaz.

(Şinasi)

Bu dizelerde günlük dili kullandığını görürüz.Şinasi Türkçe sözcüklerle şiir yazmayı dener

Gören saçın arasından yüzün parıltısını

Sanır ki bulutun içinde gün doğmuş

Yanında kan ile yaş içre kaldığım görüp

Demez mi kim birini su kızı suya boğmuş

Şinasi La Martin'den SOUVENİR (anılar) adlı şiiri çevirerek yeni bir duygu ve ses getirmiştir.

Eylesem seyr şu yıldızları ger

Kim eder perde-i leyli pür -fer

Vechini sanki bana arz eyler

Çeşmime hoş görünen her ahter.

Şinasi, kasidenin biçimini değiştirir, dilini sadeleştirir. Böylece yeni bir biçim getirir. Bu şiirin uyak düzeni şiirin alanını genişletir.

Ethem Pertev Paşa tam bir yenilkçi değildir. Ancak onun hece ölçüsü ile yazdığı Destan adlı şiirinin biçimi moda olur, bu nedenle hece şiirine bir hız verir.

“ Devadır kan yutma dertli özüme

Ciladır ağlamak kanlı gözüme

Bir nazar eyleyen soluk yüzüme

Der ki aşıkların bi- riyasıdır.”

Pertev Paşanın Victor Hügo'dan Çevirdiği “ Tıfl-ı naim” şiiri yeni bir biçim ve duygu yönünden çok yenidir :(ababcccb) biçiminde uyaklıdır

Namık Kemalın şiir gelişimi üç döneme ayrılır. İlk dönemde bir divan edebiyatı şairidir. İkinci dönem eski şiiri ile yeni konuları birleştirir. Bu şiirler daha çok vatan, milletle ilgilidir. Hamaset Kasidesi bu dönemin en önemli ürünüdür.

Vatanın kim hamir-i mayesi hâk-i vatandandır.

Ne gam râh-i vatanda çak olursa cevr ü mihnet ten

.....

Ne mümkün zulm ile bi dad ile imha-yi hürriyet

Çalış idraki kaldır muktedirsen ademiyetten

Bu dönemde şair divan şiirinden kurtulmaya çalışır. Hece şiirini demeyi düşünür. Abdülhak Hamit'e Tiyatroda hece ölçüsünü tavsiye eder. Namık Kemal, hece ölçüsünü yeni şiirde dener.

Geceyi görenler zanneder güya

Kara kan dalgalı bir ulu derya

Kırları dağları içine almış

Kabarmış kabarmış dona kalmış

Bu tür çalışmaların sonunda şair yeni şiirlerinin bir bütüne ulaşır hem konu hem biçim yenidir.

Git vatan Kabe'de siyaha bürün

Bir kolun ravz-i nebeviye uzat

Bir kolun Kerbela'de Meşhede at

Kayınata o heybetinle görün.

Yenil dizeler kurar. Yeni bir biçim ve içeriği bulur. Onun yenilikleri roman ve tiyatro türlerinde sürer.

Abdülhak Hamit şiirin bütün sorunlarıyla ilgilenir. Namık Kemal, Şeyh Galibin, Ethem Pertev Paşanın etkisiyle biçim arayışına girer. Şeyh Galibin tardiyelerinden ve Batıdan çevrilerin getirdiği çapraz ve sarmal uyak biçimlerini kullanarak yeni

biçimler dener. Tiyatrolarında hece ölçüsünü yer yer kullanır. Yeni biçimler oluşturur. Aruzun bütün ölçülerini kullanır, yeni ölçüler bulmaya çalışır.

Bazen ölçüsüz şiirler yazar. Eski ile bağlarını koparmaya çalışır. Fakat dili çok özensiz kullanır. Bu yapıyı çalışmalar için şu beyiti yazmıştır.

Evet tarz-ı kadim-i şiiri yıktık hercümerç ettik

Bize gelmişti zira meslek-i ecdâd nâ - kafi

Hamit, bütün çalışmaları sonunda "Makber" le yeni şiirin örneğini biçimini verdi. Sekiz dizelik kıtalardan oluşan bu uzun şiirin bir kıtasını buraya alıyouz.

Bir illete uğradı o bikes / Hiç kimseler olmadı mededres

Billah anın büyüktü derdi / Derman diyerek figan ederdi

Tarik gözünde piş ile pes / Her gittiği belde oldu mahbes

Yoksa sonu bu ızdırabın / Mümkün mü olur çok çıkarmamak ses?

Yenilik yapmak isteyen şairler, yukarda söylediğimiz gibi heceyle şiir yazmayı denediler. Aruzdan pek kopamadılar, yapılan denemeler pek başarılı olmadı. Ancak Hamit'in ya ölçü çalışmaları daha sonraki kuşakları etkiler.

Yeni şiirin içeriği de yeni olacaktır. **Şinasi** daha çok Tanzimat'ın getirdiği yeni kavramları kullandı. **Namık Kemal** onun anlattığı özgürlük, vatan, ulus, toplumla ilgili sorunları dile getirdi. Yüksek sesle Hamasi şiirler yazarak yeni düşünceleri açıktan savundu. Yeni şiirleri de aynı duygularla söylenmiştir. Namık Kemal düşüncelerini roman ve tiyatrolarında sürdürdü. Piyeslerindeki kahramanların bireysel davranış ve duygularını anlattı bu yaşayan insanı edebiyatımıza getirdi. **Abdülhak Hamit**, Sahra, Belde gibi yapıtlarında doğayı edebiyatımıza getirir. Mitolojik öğeleri edebiyatımıza soktu. Tıfl-ı uşak (aşk çocuğu) dediği (erosu) edebiyatımıza sokarak yeni bir aşk anlayışı getirdi. Böylece şiir, hem biçim hem içerik bakımından yenileşti .Daha sonraki kuşaklara bir temel oluşturdu.

(16)

MUZAFFER ALTINKÖK'ÜN ARDINDAN

Prof. Dr. Süreyya Ülker

Cerrahpaşa Dirgerlik Yetili Işınbilim Koltuğu'nun öncel başkanlarından Emekli Öğrr. Dr. Muzaffer Altınkök'ü 8 Ağustos 2021'de yitirerek 9 Ağustos'ta toprağa verdik. Böylelikle Türkçe,dirgerlik topluluğu içerisindeki bir yılmaz savunucusunu daha sonsuzluğa uğurlamış oldu. Öncelikle kendisini yarlıgamayla anarım.

Altınkök'ün Türk dirgerlik diline ilgisi önce Haydarpaşa Örnek Sayrılarevi, daha sonra Cerrahpaşa'da birlikte çalıştıkları, ağabeyi konumundaki yarlıgamalı Dr. Rüştü Ergun'un etkisiyle olmuştur. Selanik'in Kesriye ilçesinde doğmuş bir babayla Yanyalı bir annenin Sinoplu oğludur. Daha bilgi Hanken (doçent) "Işınbilim terimleri kılavuzu" (1977) adlı yapıtı Cerrahpaşa DirgerlikYetili'nce yayımlanmıştır. Adı geçen kılavuz Türk ışınbilim dilinin tek kaynağı olup, Altınkök bu yapıtıyla Türk ışınbilim dilinin babalığını yapmıştır.

Altınkök'ün ilk durumu 1983'te yine Cerrahpaşa DirgerlikYetili'nce yayımlanan "Işınbilimde özel adlı belirtiler, bulgular ve hastalıklar" adlı yapıtı bütünlenmemiş değerli bir yapıttır."İdrar yolları ışınbilimi" adlı yapıtı Nobel Kitabevi'nce yayımlanmıştır (2002). Unat'ça düzenlenen "Dünyada ve Türkiye'de 1850 yılından sonra tıp dallarındaki ilerlemelerin tarihi"nde ışınbilim bölümünü Altınkök ile Ergun yazmıştır (1988).

Altınkök'ü yarlıgamalı Ergun aracılığıyla tanıdım. Sözlüğüme " ... Her okumuş kişinin Türk ekinine, özellikle Türk diline katkıda bulunması gerekir. Türk dili çalışmaları, basit bir konu değil, Türk ulusunun bir yaşam kavgasıdır. Dilini yitiren ulus yok olur. Buna örnek olarak dillerini unuttukları için yok olan, Türk boylarını gösterebiliriz. Tüm yapıtlarında ulusunun yaşam kavgasını sürdüren Dr. Süreyya Ülker'i ayrıca bunun için de kutlarım" biçiminde yazdığı özlü önsöz (1986) benim için hep bir kıvanç kaynağı oldu. Kendisiyle dirgerlik dili konusunda düzenlenen çeşitli toplantılarda bir araya geldik. Son olarak 2002 yılında Türk Sindirbilim Derneği'nce Antalya'da düzenlenen kurultayda bilim dili konusunda konuşmalar yaptık. O toplantıya ikimiz de Türk dirgerlik dilinin

sindiribilim alanındaki yılmaz savunucusu Dr. Nidai Sulhi Atmaca aracılığıyla katıldık. Dr. Atmaca o kurultayda Altınkök'ü benim aracılığımla tanımış oldu. Altınkök son olarak doğum yeri Sinop ile ilgili anılarını üleştığı bir yapıt yazdı (2015). Bu yapıtını bütün tanıdıklarına yolladı. Bana da 22 Haziran 2017'de turalayarak gönderdi. O yapıtında Atatürk'ün 18 Mayıs'ta Sinop'ta karaya ayak basmayı düşündüğünü, Sinop'un Anadolu içlerine karayolu bağlantısı olmaması dolayısıyla 19 Mayıs'ta Samsun'da karaya ayak bastığını dile getirmiş. Bu savın Sinop'ta yaygın olarak dillendirildiği anlaşılıyor.

Altınkök'ün yitimi özelde ışınbilim, genelde dirgerlik dili için yeri doldurulmaz bir yitiktir. Tümsalgın dolayısıyla toprağa verilişinin kendisine yaraşır bir biçimde gerçekleştirilememesi ayrıca üzücüdür. Tanrı'nın kendisini yarlıgamasını diler, yaşlı eşiyle bütün yakınlarına baş sağlığı dilerim.

Altınkök M. Işınbilim terimleri kılavuzu. İÜCTF. İstanbul, 1977.

Altınkök M. Işınbilimde özel adlı belirtiler, bulgular ve hastalıklar. Betik I: A-F. İÜCTF. İstanbul, 1983.

Altınkök M. 23 Ocak 1986'da İstanbul'da yazılan önsöz. Ülker tıp terimleri sözlüğü. İnkılâp. İstanbul, 1986.

Altınkök M, Ergun R. Radyoloji. Unat EK. Dünyada ve Türkiye'de 1850 yılından sonra tıp dallarındaki ilerlemelerin tarihi. Cerrahpaşa Tıp F. Vakfı. İstanbul, 1988, s. 387 – 90.

Altınkök. İdrar yolları ışınbilimi. Nobel. İstanbul, 2002.

Altınkök M. Anılarım. Atatürk. Güneş 18 Mayıs 1919'da Karadeniz'in incisi Sinop'ta doğacaktı. Arma. İstanbul, 2015.

ŞAİRDEN KİTABA GÖÇEN ŞİİRLER

ARİFE KALENDER

Aslında şiirin kâğıttaki yansımaları ortaokul yıllarımda görmüştüm. Malatya’da yerel gazete ve okul dergilerinde şiirlerim yayınlanmıştı. Özellikle heveskârlık dönemlerinde yazının altında insanın imzasını görmesi, özel ve güzel bir duygu. Yüzlerce insanın içinde yazıyla öne çıkma, var oluşu harflerle kanıtlama...

Kitap, bir bakıma yazarın kendisini okuyana teslimidir. Kapılarını daha geniş bir dünyaya açması, ömrünü paylaşmasıdır. Yazılanlar yazarın özeline dair olmasa da ondan geniş izler taşır. Kapıların açılışını belirleyen koşullar; dışardan içeriye (okuyandan yazana), içerden dışarıya (yazardan okura) değişkendir. Yazarın penceresinin genişliği, yüksekliği, ne yana açıldığı, kime seslendiği önemlidir ve bu olgular kitabın niteliğini etkiler.

1992 yılına, İlk kitaba değin; farklı zamanlarda, farklı dergilerde şiirler yazdım. Şiirin yaşamı direkt değiştirecek gücü olmasa da değişime ivme kattığını o günlerde öğrenmiştim. Meğer şiir, içten içe yaşam denilen kayayı harflerle oynatmakmış, suyun yönünü değiştirmek, toprağın kılcalında gezinmek, göklerin en yüksekğinde uçmak, kuş gözleriyle dünyaya bakmakmış... Öğrendim. “Harf bekçisiyim” demiştim. Her sesin gerisinde gündüzler, geceler boyu bekledim. Bulduğum başka oldu kimi kez, beklediğim başka. Bir türlü ‘şiir’ denilen bilinmezi tam olarak yakalayamadım.

Kitaplar, şiirden payımıza düşenin evidir. Kendimizden taşanın yapı işçiliği ve bilge nefesiyle sayfalara yerleştirilmesidir. Şiiri sayfalara sığdırmak, kitap haline getirmek, şimdi baktığımda kelepçelemek gibi geliyor bana. Oysa çok önceki yıllarda, yalnızca ‘kitap’tı. Sıkıntılı anların oyalayıcısı, merak giderici, kültür süsleyicisi (Çoklarına göre kitap bu)... Onun sıradan bir nesne olmadığını, doğum zorluklarını, okurla buluşuncaya kadar çektiği güçlükleri, içindekilerin yerinin darlığı- genişliği, söylemedikleri, sözcüklerin birbiriyle uyumu-kavgası, kapağın içeriye inat kapıda görkemli duruşu, hastalıkları, ne kadar yaşayacağı ya da ölümsüz oluşu...Evet, evet, kitap canlıdır. Okuyan herkes onun kanını tazeler, açılan kapak hava verir, sözcüklere can gelir...

İlk kitabım ‘Maviler de Eskidi’ ye kadar hiç böyle düşünmüyordum ama. Şiir yazmaya ortaokul yıllarında başlamama karşın kitap hevesim olmamıştı. Şiir yazmak yetiyordu. Daha sonraları, 1970’lerde ‘Yansıma’ da yayınlamak da yetmişti. Yazmak doyuruyordu sanırım. Yoksa başka dergilere gider, edebiyat kulüplerine, guruplarına üye olur, benim de bir kitabım olsun, kocaman harflerle kapağında adım yazsın isterdim. Demek ki ‘yazmak’ her şeyden, tüm hırslardan öncelikliymiş benim için. Adım duyulmaya başladığında da ‘şiir ve yazmak’ kitaptan daha özel ve öncelikli oldu. Yazdıklarımın ilk zamanlarda yayınlanmayışı, ötelenişi, yalnızlığı yıldırmadı, yazmayı hiç bırakmadım. Çünkü ‘Yansıma’ kapandıktan sonra gerek sıkıyönetimler yüzünden gerek ise temalardaki baskılar yüzünden, on yıla yakın bir süre dergilere şiir göndermemiştim. Edebiyattaki baskıların yanı sıra, o dönemlerde anne olmam, öncelikli dayatmalar, ekonomik koşullar ve çalışma yaşamı şiiri öne almamı engelledi. Bana kalırsa tüm bu gerekçeler yazmamamda önemli olmamalıydı. Şiirin ne olup ne olmadığını, tadını, acısını yeterince tanıyamadığım için ‘ben’ öndeydim, şiir ardımdan geliyordu. Oysa

şiiir ne denli kıskanç olduğunu, kendisinden başka şeye öncelik istemediğini sonraları öğrendim. Gençlik yıllarında şiiiri yitirmekten korkum yoktu, çünkü ona yeterince emek çekmemiş, geceler boyunca onu düşünmemiştim. Doğal olarak yakınımnda duran, dilime akan; sade, coşkulu, umutlu bir durumdu. ‘Şair’ olmayı da bilmiyordum. Ünlü şair, yazar guruplarından da kimseyle görüşmüyor, tanışmıyordum. Benimki biraz da o günlerde Malatya’dan yeni geldiğim için ‘Taşralı Kızın’ lirikleriydi.

Özellikle doksanlı yıllara doğru daha çok okumaya ağırlık vermiştim. Yazmayı şarj ve deşarj olayına benzetirim. Yeni beslenme kaynakları bulamadığımız an, şiiirin de tüm sanatların da yatağı kurur. Bunu fark ettiğimde, yazmaktan çok okumak zamanımı almaya başladı. Beslendikçe kalemim daha çok hızlandı, şiiirler çoğalmaya başladı. Hangi tarihte ne zaman bilmiyorum ‘bunları kitap yapsam’ demiş olmalıyım.

Öykü yazarı Osman Şahin, hem Malatya’da Tös’ün kurucularından olan amcam Hasan Kalender’in yakın arkadaşı, hem de Almanca öğretmeni eşi benim meslektaşımı. Bir gün eşiyle buluştuğumuzda, şiiir dosyamı Osman Şahin’e göstermemi söyledi. Durakladığımı görünce: “Osman, öykü yazarı ama şiiiri çok sever, anlar. En azından yol gösterir” dedi. Öyle yaptım. Şiiirlerimi dosyaladım ve Osman Abiye götürdüm. Nazıkçe okuyacağını, kendi branşı olmadığını, ama okuduktan sonra ne yapmam gerektiğini bildireceğini söyledi. Ünlü insanların fazla zamanlarının olmadığını, şair ve yazar heveslilerini çok okumadıklarını duymuştum. Okumayacak, ‘bunlar şiiir olmamış’ diyecek diye düşünüyordum. Öyle olmadı. Bir hafta sonra görüştüğümüzde coşkuyla kutladı ve bunları kesinlikle iyi bir yayınevinde kitaplaştırmak gerektiğini söyledi. Heyecanlanmış, yüreklenmişim.

Kitap için nereye, kime başvuracağımı bilmiyordum. Osman Abi şiiir dosyamı Vedat Günyol’a götürmemi, onun görüşlerini aldıktan sonra yayınlamamın doğru olacağını söyledi. Edebiyat dünyasından da yayınevlerinden de kimseyi tanıımıyordum. Kitap Fuarı o yıllarda Tepebaşı’nda açılıyordu. Osman Şahin, Vedat Günyol ve Mehmet Başaran’la aynı saatlerde Yazarlar Sendikası Standı’nda imzaları olduğunu, o gün dosyayı Vedat Günyol’a verebileceğini söyledi. Yerini, saatini öğrendikten sonra büyük bir heyecanla imza gününü beklemeye başladım.

O tarihlerde Kadıköy Anadolu Lisesi’nde yönetici olarak çalışıyordum ve evliydim. Dosyadaki adım Arife Önel (Kalender)di. Eşimle her defasında soyadı konusunda kavgı ediyorduk. Şiiirin son derece özel bir şey olduğunu, bana ait olduğunu anlatamıyordum. “Madem benim karımsın, başka soyadı kullanamazsın” deyip günlerce küsüyordu. Sonunda yarı kavgalı, birlikte fuara gittik. Ben tavernaya gidercesine şık giyinmeye özen göstermişim, assolistliğe özenir gibi! Ama tüm bu koşturmalar sırasında “şair” sözcüğü hiç aklımdan geçmiyordu. Yalnızca içinde şiiirlerimin olduğu kitabım çıkacaktı, tümü o kadar.

Tüyp’ın alt katında bir yeri gösterdiler. Eşime bir kenarda beni beklemesini söyledim. Elinden tutularak oraya getirilmiş, aferin bekleyen çocuk durumunda olmak istemiyordum. Ya da kocasının güçlü kolları arasında korunaklı, destekli kadın!

Uzaktan baktığımda Osman Şahin, Vedat Günyol, Mehmet Başaran yan yana oturuyorlardı. Dosyayı göğsüme bastırarak ve acemiliğimi saklamaya çalışarak yanlarına gittim. Almanca Öğretmeni olduğumu, çalıştığım okulu, yetmişli yıllarda kimi dergilerde şiiirlerimin yayınlandığını ardı ardına sıraladıktan sonra dosyayı Vedat Günyol’a uzattım. Dosyayı alarak şiiirlere göz atmaya başladı. O arada, Başaran bana bir şeyler söylüyor, ama bir türlü ne dediğini anlayamıyordum. Anlamadığımı görünce “kız sen Almanca öğretmeni değil misin? Bir saattir almanca soru soruyorum, yanıt gelmiyor” dedi. Aklım dosyada ve Vedat

Hoca'da olduğu için, beyin Almancayı unutmuş! Sanırım heyecanımın farkında oldular. Ben de biraz rahatlayarak Başaran'la sohbet ettim. Başka okurları engellemek için ayrılmak istediğimi söylediğimde Vedat Günyol: "On altı gün sonra saat 20.00de sana telefonla görüşlerimi bildireceğim, belki daha sonra bir iki cümle de yazarım" dedi.

Yanlarından ayrılırken içimi bir olumsuzluk kaplamıştı. Vedat Günyol'un işi gücü yok da on altı gün sonra telefonla görüşünü bildirecek! Galiba benimle dalga geçiyor. Niye on beş, yirmi değil de on altı gün? Niçin saat sekiz? Eşimle buluştuğumda yüzüm gölgeli olacak ki, 'olmuyor mu, yazmayacak mı' diye sordu. Bilmiyorum, dedim 'On altı gün sonra, saat sekizde arayacakmış.'

Beklemekten başka yolum yoktu. Bu arada, Almancayı nasıl unuttuğuma şaşıyor, Başaran'ın yüzüne aval aval bakışım aklıma geldikçe utancımından kıpkırmızı oluyordum. İdarecilik nedeniyle okuldaki işlerim, evdeki sorumluluklarım yoğunlu. Yorgunluktan akşamları yığılıp kalıyordum. Bir akşam kanepede uyku halindeyken telefon çaldı. Telefonun öbür tarafındaki ses 'ben Vedat Günyol' diyordu. Birden elim ayağım birbirine dolandı. Dosyamı okuduğunu, bazı şiirlerden notlar aldığını, bir gün gidip kendisinden almamı söyledi. İnanamıyordum. Vedat Günyol gibi bir yazar okumuş, beğenmiş, şiirimden notlar almış. O gün sabaha kadar içimde kuşlar cıvıldaştı, sular çağladı, kelebekler döndü durdu...

Bir hafta içinde Vedat Hocam'a uğrayarak dosyamı aldım. O sıralarda Çatalçeşme'deki (Bostancı) evde oturuyordu. Yüce gönüllüğü, tavana kadar kitapları, evdeki sadeliği çok şey anlatıyordu. Yazısını kitabın kapağına alacağımı söyledikten sonra ayrıldım. Vedat Günyol'un disiplinini, zamana ve insana saygısını yıllarca izledim. Böylesine yüce bir insanın şiirimle ilgilenmiş olması büyük bir özveri, benim için de ömür boyu taşıyacağım bir onurdu.

Söylediğim gibi kitapla ilgili işlemleri hiç bilmiyordum. Dosya tamamı, ama kitabın adı ne olacaktı, hangi yayınevine gidecektim? Daha işler yeni başlıyordu.

Birkaç isim belirledikten sonra, bir gün Osman Şahin'e telefonla okudum. Neler vardı, şimdi anımsamıyorum ama kitabın adı "Maviler de Eskidi" olarak kaldı. Konuşmamız sırasında Osman Abi "Vedat Bey'in yazısıyla birlikte dosyanı Cem Yayınevi'ne götür, Ali Uğur Bey ilgilenir dedi. Cem Yayınevi o sıralar Cağaloğlu'ndaydı. Yerini adresini öğrendikten sonra Ali Bey ile görüşerek dosyayı verdim. Eşi Vildan, çok sevdiğim yazar Bekir Yıldız'ın kızıydı ve üniversitede aynı bölümde okumuştuk. Ali Bey dosyayı yayınlayacağını bildirdiğinde yerimde duramıyordum. Eskiye maviler lacivert mi olur, bilmem ama lacivert- beyaz zemin üzerine Arife Kalender Önel'in altına "Maviler de Eskidi" yazılarak 1992 yılında Vedat Günyol'un "Diyeyim ki" diye başlayan önsözyle yayımlandı.

"Yaşamak, kimi kez "ne kadar eski" de olsa, yine de yaşamaya değer onca. Çünkü, Arife Kalender, büyüğü küçüğü ayırt etmeden, yüreğini, ciğerini "ak günlere" adamıştır: "bebemsin, kuşanırum seni/ Ak güne yetirmek için" diyebilen, mayasında şairlik tohumları taşıyan, insanın insana varmasını dileyen bir şair için diyeyim şu: Okuyun tüm şiirlerini ilgiyle, seveceğinize parmağımı basarım." diyordu sevgili Günyol.

Kitabı elime aldığım gün sevinçten içim içime sığmıyor, boyumun metrelerce uzadığını sanıyordum! Oysa asıl sorumluluğum şimdi başlıyordu. Kitabın hakkını vermek, üretmek, niteliği artırmak, araştırmak, şiire giden tüm yolları öğrenmek...

"Maviler de Eskidi", şiirimin ana sesini, izleğini belirtmesi açısından benim için önemlidir. Yerelden beslenen, evrensele uzayan damarları o gün de vardı, bugün de var. Kitabın kapağından bakan otuzlu yaşların Arife'si, çok yılları geride bıraktı. O da şiir gibi genişleyip derinleşti. Arada elime alıp bakıyorum. Çok önceleri şiire başladığım halde, yayında geciken ilk kitabım "Maviler de Eskidi" hız tanımaz şiir dürtüsünün görünen ilk filizi gibi... Benden kâğıda göçen ilk şiirlerdi onlar.

Sanatın Ölümsüz Dehası: GOETHE

Bedriye Korkankorkmaz

Johann Wolfgang von Goethe olarak 28 Ağustos 1749'da Main Nehri kıyısındaki Frankfurt'ta doğar. Birçok seyahat yapmış, birçok konuda birikimi olan baba Johann Gaspar Goethe İmparatorluk Müşaviri unvanına sahip olmasına karşı sadece ailesi ve çocuklarıyla ilgilenmeyi tercih eder. Baba Goethe belediye reisi Johann Wolfgang Textor'un on yedi yaşındaki kızı Katharina Elisabeth ile evlendiğinde kırk yaşındadır. Aralarındaki bu yaş farkı yüzünden karı kocanın gerçek bir ilişkisi olmaz. Goethe'nin iki erkek kardeşi de küçük yaşta ölür. Goethe'nin eğitim ve terbiyesiyle annesinden ziyade babası ilgilenmektedir. Çok sert bir eğitmendir baba Goethe. Küçük Goethe oldukça yetenekli olduğu için çok geçmeden babasının kütüphanesini karıştırmaya başlar. İtalya'ya giden Baba Goethe orada güzel sanatlarla ilgilenir; bunun sonucu olarak çok güzel bir resim koleksiyonu oluşturur. Frankfurt'taki ve civar şehirlerdeki ressamlarla sıkı dostluklar geliştirir. Goethe'nin ressamlığa hevesi böyle başlar ve bu alanda kısa sürede ilerleme kaydeder. Dedesiyle görüş ayrılığına düşen baba Goethe, oğluya eskisi gibi ilgilenmemeye başlar. Babasının sıkı gözetiminden kurtulan Goethe'nin ilgisini işgal kuvvetlerinin peşinden Frankfurt'a gelen Fransız tiyatro heyeti olur. Fransızlara düşman olan baba Goethe, oğlunun tiyatroya gitmesine karşı çıkar ama dramatik temsilleri seven anne onu destekler. Savaş bitince Goethelerin evi eski düzenine kavuşur. Babası dersleriyle ilgilense de Goethe'yi eskisi gibi sıkı tutmamaktadır. Sofu Bayan von Klettenberg'in etkisiyle tiyatroya gitmeyi bırakır. On üç yaşında olmasına rağmen dini konularda birçok şiir/ kilise şarkıları ve ilahiler yazar. Yazdıkları büyük bir beğeniyle karşılanır. Oğlunun hukuk eğitimi almasını isteyen babası onu Leipzig'e gönderir ama Goethe'nin gönlünde hukuk öğrenimi yoktur. Bu sıralarda kendini salt Almanya'nın değil dünya edebiyatının büyük şairi yapan çalışmalarına başlar. Karşılaştığı olayları piyes biçiminde yazar. Hukuk tahsilini tamamladıktan sonra doktora yapmak üzere Strasburg'a gider. Orada birçok değerli arkadaşlık kurar ve bu arkadaşlıkların sayesinde bilgi ve becerilerini pekiştirir. Herder'le tanışması yeni şeyler öğrenmesine yardımcı olur.

Goethe birçok sanat alanında eserler vermiştir. Şu gruplar başlığı adı altında incelenebilir: 1. Şiirleri, 2. Dramatik Eserler, 3. Roman ve Hikayeler, 4. Hal tercümeleri ve Hatıralar, 5. Sanata, Edebiyata ve Ahlakla Dair Eserler. Lirik ve Epik Şiirleri her yaşta insanın ruhuna ve duygularına hitap ettiği için geçerliliğini koruyor. Ünlü yazar ve düşünür yapıtlarında en çok da yaşadıklarından etkilenmektedir. Onun en önemli yapıtlarından birisi olan Faust çok ilginç bir konuyu içeriyor. Bu eserin onun bir bakıma hayatının her evreyi farklı bir mercek altında inceliyor. Bir şeytan olan Mephistopheles Allah'la bahse girer. Kendini dine ve insanlığa adanmış Faust'u yoldan çıkaracağına dair bir de sözleşme yapar. Yaşlı Faust'u gençleştirerek aşık ve sefa alemine götürür. Aşık olduğu kızla birlikte olan Faust bir süre sonra yanıldığını anlayarak vaz geçer ama sevgilisi hamile kalmış çocuğunu öldürdüğü için ceza evindedir. Faust onu kurtarmaya gittiğinde sevgilisinin delirdiğini anlar ve onun kardeşini düello sonucu öldürür. Bu kez de şeytan ona bir başka tuzak kurar. Periler içinde kendinden geçen Faust Helena'nın büyüüne kapılır. Yunan ilahisiyle Alman zekasının birleşimi olan çocuğunu kaybedince kendine gelir. Mutluluğun Tanrı'nın insanlara vermiş olduğu vazifeyi yerine getirmek olduğunu anlar ve kendini insanlara adanmış mutlu bir şekilde ölür.

Goethe hayatında gördüğü yaşadığı tüm duyguları yazmıştır. Onun en büyük hayatı boyunca dostları olmasına rağmen kendisini yalnız hissetmiştir. Hayatın anlamını yazmakta ve aşık olmakta aramıştır. Yaşadığı her aşka kendisinin kıskançlığı yüzünden sona ermiştir. Onun güvensizliği Goethe'nin peşini bırakmamıştır. Hiçbir aşkına kendisi sadık kalmamış olduğu için eserlerinde sevgilerine yaşattığı acıları dürüstçe yazmıştır.

Hep yüksek mevkilerde görev almış ve makamı olan insanlarla yakınlık kurmuştur. Tüm bunlara rağmen sistemin çarpıklığını yazmaktan vazgeçmemiştir. Alman kültürünün gelişmesi için merkez kurmuş ve gençleri eğitmek için bir zat kendisi tiyatrodaki aktörlük yapmıştır. Onun hayatını okuduğumda kendi hayatında birçok hayat çıkaracak kadar çok değişik kültürlerle ve acılara tanıklık etmiştir.

1771 yılında hukuk diplomasını aldıktan sonra Frankfurt'a döner. Baroya kaydını yaptırarak avukatlık yapmaya başlar. Evinde aradığı huzuru bir türlü bulamaz. Babası edebiyatla ilgilenmesine şiddetle karşı çıkmaktadır. Bu yüzden onu hukuk mahkemesinde çalışması için 1772'de Wetzlar'a gönderir. Bir süre oradaki gençlerle eğlenceli bir hayat sürdürdükten sonra o hayatın anlamsızlığını gördüğü için inzivaya çekilir. Çok geçmeden Ehrenbreitstein'e gider. Orada da güzel arkadaşlıklar kurar ve oldukça hoş vakit geçirir. Yeniden Frankfurt'a döner, babasının takdirini kazanmak için mesleğine dört elle sarılır. O dönemde Götz von Berlichingen adlı dramını tamamlar ve 1773 yılında bastırır. Büyük beğeniyle karşılanan dram birçok sanatçıya ilham kaynağı olur. Yeni eserler yazmaya devam eder Goethe. *Tanrılar, Kahramanlar ve Wieland* adlı mensur komedisi de beğeniyle karşılanır halk tarafından. Daha sonra ünlü bir yazar ve din bilgininin oğlu olan Jerusalem'la tanışır. Tam bir melankolik olan Jerusalem evli bir kadına âşık olur. Kadının eşi ilişkilerine engel olunca o da bu aşk acısına dayanamaz, Goethe Wetzlar'dan ayrılınca intihar eder. Tam da o sırada Goethe de Charlotte Buff ile aralarında geçen temiz ve saf aşkın romanını yazmak istemektedir. Jerusalem'in intiharından aldığı ilhamla *Genç Werther'in Acıları* adını verdiği romanı yazar. Bu yapıtı da diğerleri gibi büyük bir ilgiyle karşılanır. Strassburg'da iken *Faust*'u yazmaya başlar. Bu arada birçok önemli şahısla tanışma fırsatı bulur.

Weimar'a gider. Orada kendisine duyulan ilgi oldukça fazladır. Dükün de ilgisiyle hususi istişare meclisine üye seçilmekle kalmaz, yüksek sosyetenin gözbebeği olur. Dük Goethe'nin evinin tüm masraflarını karşılamaktadır, Goethe evini Alman aydınlarının merkezi haline getirmeyi başarır. Dükün yakınlığından dolayı birçok düşman da kazanır. Dük'ün koruması sayesinde bestekârlığa, ressamlığa hevesi olan birçok gencin yeteneklerini geliştirmelerinde yardımcı olur. Strassburg'da Johann Georg Zimmermann ile karşılaşır. Zimmermann Goethe'ye Weimar'da bulunan Bayan von Stein adında bir kadının resmini gösterir. Goethe Weimar'a gidince bu kadınla tanışır. Goethe kendisinden yedi yaş büyük, yedi çocuk annesi olan bu kadına âşık olur. Ama ilişkileri

dostluktan öteye geçemez. Von Stein, Goethe'yi sosyete yaşamından uzaklaştırarak

edebiyatla yeniden ilgilemesini sağlar. Bu sırada *Wilhelm Meister*'in birinci kısmını

bitirir. Düşes'in doğum gününde *Hassaslar* piyesini yazar, bu piyes *Hassaslığın Zaferi*

adıyla basılır.

Faust'u yazmaya devam eder. Milano'da tanıştığı bir genç kıza duyduğu duygusal yakınlıktan dolayı Bayan von Stein'e olan ilgisi sönmüştür. Böylesi bir duygu sarmalı içinde *Torquado Tasso*'yu tamamlar. Ailesinin zor durumdan kurtardığı Christiane Vulpius adındaki bu genç kızla sevgili olur. Çok geçmeden bir erkek çocukları olur. Weimar Dükü, vaftiz babası olduğu çocuğu meşru bir evlat olarak nüfusuna kaydeder. Yedi yıl sonra Christiane Vulpius'la resmen nikâhlanırlar. Eşi görgü ve kültür bakımından ona uygun bir eş olmasa da sadık ve ev işlerinde becerikli olduğu için uyumlu bir aile yaşantıları olur. Evliliği Goethe'nin çevresinde tepkiyle karşılanır. Bayan von Stein Goethe'ye yüz çevirir.

1794 yılında Jena'daki bir tabiat bilimcileri toplantısında bir araya gelirler Schiller ile. Schiller'le dostluk kurması kolay olmaz. Schiller'in Goethe'ye bakışında takdir ve haset bir aradadır. Aralarındaki düşünsel ayrılık zamanla bir yakınlığa dönüşür. Sıkı bir dostluk kurduğu Schiller'le işbirliği yapmaya karar verir Goethe; bu işbirliği Alman kültürü açısından oldukça faydalı olur. Schiller'le dostluğu Goethe'ye gençlik aşısı gibi gelmiştir.

Oğlu August'un ölümüyle sarsılan Goethe hastalanır ve bir daha da toparlanamaz. 22 Mart 1832'de hayata gözlerini yumar.

BAŞARAN'DA "TAHTA AT" İMGESİ ÜSTÜNE BİR İNCELEME

FERHAT ÖZEN

Prof. Dr. **Doğan Aksan**, bir şiir terimi olarak **imgeyi** şöyle açıklıyor :
"Sanatçının çeşitli duyularla algıladığı özel ve özgün bir görüntünün dile aktarılışıdır;
bir betimlemeden çok öznel bir yorumdur."

Sayırsız tanımı var **imgenin**. Bir düşünceyi görünür kılma sanatıdır da diyebiliriz kısaca.

Aristo' ya göre, tarihle felsefe arasında yer alır ve şiirin biricik dayanağıdır imge.

Avner Ziss, sanatın yaşamla bağlantısını da kurarak şu açıklamayı yapıyor imge konusunda:

"Sanat imgeler yoluyla gerçekliğin yeniden üretilmesi, yansıtılmasıdır. Marksçı estetiğin temel savlarından biridir bu. Sanatın imgelerle yürütülen bir düşünme yolu olarak tanımlanması, sanatsal yaratının tüm özgüllüğünü göstermez elbette, ama bir ana niteliğini ortaya koyar ve öz yapısının tâ temellerine iner. İmgedeki özün aydınlığa kavuşturulması, temel özelliklerinin çözümlenmesi çok önemli bir başka sorunun da çözümüne geniş ölçüde yardım eder. Bu sorun, sanatın toplum yaşamındaki yeri ve rolü sorudur. (Avner Ziss)

Günümüz toplumunda **"gerçekliğin yeniden üretilmesi ve yansıtılması"**nın ne denli önemli ve zor olduğunu yaşayarak görüyoruz. Toplumun nasıl bir algısal yanılsama içinde yaşatıldığı ortada. Gerçek dışının, 'gerçekten' daha gerçekmiş gibi gösterilebildiği bir yanılsamayı, düşselliği; görselliğin ortasında boğulan kitlelere gerçekmiş gibi onaylattırmak, bu gücü elinde bulunduranlar için hiç de zor olmuyor..

Soruna, **"sanatın toplum yaşamındaki yeri ve rolü"** noktasından baktığımızda Başaran 'ın anlatımındaki **"tahta at"** imgesi incelemeye değer.

Başaran'da **"tahta at"** imgesi, **Nazım Hikmet'te "ceviz ağacı"** imgesi, ("Ben bir ceviz ağacıym Gülhane parkında / Ne sen bunun farkındasın ne de polis farkında") **Bedri Rahmi Eyüboğlu'nda "kara saplı bıçak"** imgesi ("Yâr yâr, Seni kara saplı bir bıçak gibi sineme sapladılar") imgesi gibi, **Nuray Gök Aksamaz'ın 'ağzı kırbaçlı yönetici'** çok güçlü bir imge.

Onda bu **"tahta at (oyunları)"** imgesi, günümüz siyasetindeki oyunları çok çarpıcı biçimde anlatıyor. Bu oyunları anlamak ve özellikle anlatabilmek noktasında sıkıntı çekenlere, **"tahta at"** (oyunları) imgesinden yararlanmaları önerilebilir.

Tahta at , Eski Yunan söylencelerinden birinde (**Troya Atı** diye bilinir.) bir savaş 'hilesi'dir. Bugün de yönetenlerin her türlü hileye(oyuna) başvurduğunu düşünen **Başaran**, bu benzetmeyi çok güçlü bir imge olarak kullanıyor, **"Yüreğimin Sesi, Zeytin Ülkesi"** adıyla topladığı öykülerinde...

Söylenceye(mitoloji) göre,(...) “**Paris, Sparta Kralı Menelaus**'un genç ve güzel karısı **Helena** aşık olur ve aşk tanrıçası **Afrodite**'in yardımlarıyla **Helena**'i **Truva**'ya kaçırlılar. Bunun üzerine Kral **Menelaus**'un kardeşi **Agamemnon** Truva'ya saldırır ve Truva savaşları başlar. Nifak Tanrıçası Erins'in saçtığı nifak tohumları yeşermiş ve **Akatlarla Troyalılar** karşı karşıya gelmişlerdir. Tarihin en kanlı savaşları cereyan etmiştir. Yıllarca süren bu savaşlar sonucunda **Akhalılar, Troyalıları** savaş hilesi yapmadan yenmenin mümkün olamayacağını düşünerek bir tahta at içine en kahraman savaşçıları saklayıp Troya surlarının önüne bırakırlar. Akhaların kaçtığına inanan **Troyalılar, tahta atı** içeriye alarak eğlenmeye başlarlar. Erken gelen bu zafer sarhoşluğu içinde tahta atın içinden çıkan savaşçılar Troyalıları gafil avlar ve **Troya** kapıları **Akha** savaşçılarına açılır. Sonuçta **Troya Akhalılarca** işgal edilir. Kralı ve oğlu öldürülür. **Hera ve Athena** ettikleri yemini yerine getirirler. Kral **Menelaus**'da karısı **Helena**'ya yeniden kavuşur.”

Görüldüğü gibi söylencede sözcüğün gerçek anlamıyla tahtadan yapılmış bir at (Troya Atı) **Akhalılarca Troyalıların** ülkesine bir tuzak amacıyla kuruluyor. Burada imgeden söz edilemez. Ancak **Başaran**'ın günümüz yönetenlerinin başvurduğu oyunları görünür kılmak için, söylencedeki **tahta atı** eğretileme yoluyla (açık eğretileme), oyun (hile) yerine kullanması çok güçlü bir imge oluşturmaktadır. Bunu şu örneklerde görelim :

“Bakanlıktaki hava da öyleydi. **Tahta atın** (açık eğretileme) içindekiler yerleşmişti her masaya. Bir yabancı, bir ısırtıcı bakışlar...(kapalı eğretileme)” (Başaran,M. 1983, Yüreğimin Sesi, Zeytin Ülkesi,sayfa 10, Yazko)

“Elbette kuşatmaya başlayacaklar her yandan...**Tahta at** oyunlarına başvuracaklar. Olimpos'ta oturanların rahatını kaçırdık.” (age s.11) (“Olimposta oturanlar” da ayrı ve çok güçlü bir imge bence)

“Gidiyormuş gibi yaptıklarına, artlarında **tahta atlarını** bıraktıklarına göre belki de hala sürüyordur kuşatma. Ama daha bir ustalıkla davranıyordur saldırganlar. Boş bulunmağa gelmez.” (age. S.14)

Başta da aktardığım gibi imge, daha çok bir şiir terimi...Başaran'ın düzyazılarının neredeyse tümünde, şiire yaklaşan anlatımı nedeniyle böyle tahta at gibi eğretilmelerle yapılan imgesel betimlemeleri çok sık görmek olası. (Onun düzyazılarına şiir tadı katan da bu olsa gerek.) **Olimposta oturanlar, Tantalos oğulları... Hitler perçemli (bakan), karadınliler, Hedes kaçkınları...** gibi.

Özümüzü Aramak

Prof. Dr. Yıldız Tümerdem

Kendimi bildim bileli, kendimi aramışımdır her yerde, ama her yerde. Evrenin ucu bucağı olmayan tostoparlak gövdesinde dolaşıp durmuşumdur sağa sola yukarıya aşağıya dönerekten. Ama her şeyden önce de kendimi kendimde, iç evrenimde, beynimde, yüreğimde bulmaya çalışmışımdır kendimce, deneyimlerimin ışığında, bilgece.

Okuduğum kitaplarda aramışımdır, bildiğim dillerden yazılmış. Siyah beyaz fotoğraflarda aramışımdır yılların sarartıp soldurduğu. Gezdiğim yerlerde, uçsuz bucaksız, tozlu yollarda, tırmanmayı düşlediğim dağlarda, ekip biçmeyi imgelediğim yemyeşil, sarı başaklı ovalarda, maden zengini taşlarda, kıraç bereketli topraklarda, doğa kuşlarında, karıncalarda, böceklerde, kutsanmış ağaçlarda, rengârenk bahar çiçeklerinde, sarı kuru sonbahar yapraklarında, karda kışta, fırtınada, yağmurda her yerde, konuştuğum yediden yetmişe herkeste kendimi arayıp durmuşumdur. Tıpa tıp benzerimi bulmaya çalışmışımdır bıkip usanmadan.

Bazen kitapların satırları arasında bulmuşumdur beyin dalgalarımın güçlü titreşimini. Kalp atışlarımın sesini, dağlardan kopup gelen deli dolu sularda, çavlanlarda dinlemişimdir. Bazen bir sokak kedisi benim yerime dolaşıp durmuştur bir başına, özlemini çektiğim Başkent'in çocukluğumun sokak aralarında. Bir martı kanat çırpmıştır, bir serçe ötmüştür penceremin önünde benim yerime özgürce. Bir yıldız göz kırpmıştır parlak neşesi ile. Erişilemeyen gökyüzünden yeryüzünü seyretmiştir, keyfince. Yağmurdan sonra çift sarmallı, yedi renkli gök kuşağı renklendirmiştir düş evrenimi. Bir keman sesinde, bir gitarın tellerinde, bir piyanonun tuşlarında, bir tiyatro sahnesinde yaşam bulmuştur duygularım, düşlerim, imgelerim. Ama tıpatıp bana benzeyen bir **“ben”** bulamamışımdır, nedense. Bulabilmemin olası olmadığına bilincine de varmışımdır. On yıllarca; bile bilmeye arayıp durmanın serseri rüzgârlar gibi, gelip geçici olduğunu anladığım gün, arayışıma bir nokta koymuşumdur, boyası çıkmaz kara kalemli deneyimlerim ve bilgilerimle, bilgece...

HİKMET KURTER'İN İKİ ÖYKÜ KİTABINA DEĞİNİ

Hasan Akarsu

Yazar Hikmet Kurter 1954 İzmir doğumludur. İTÜ Mühendislik Mimarlık Fakültesi ile İÜ İşletme İktisadı Enstitüsünü bitirir. Öykü ve tiyatro oyunu yapıtlarıyla tanınır. Yeni çıkan Türkiye Seninle Gurur Duyuyor ve Kuşlar, Kediler, Köpekler adlı iki öykü yapıtıyla okurlarına ulaşır.

Türkiye Seninle Gurur Duyuyor (1)

Yazar bu yapıtında on sekiz öyküye yer verir. Öykülerinde çelişkilerden, karşıtlıklardan yararlandığı güldürü öğeleri önemli yer tutar. **“Lodosçu”** öyküsünde, emlakçılık yapan Lodosçu Yılmaz'ın muhtarlık seçimlerindeki durumunu yansıtılır. Köyde yabancılara toprak satışını kolaylaştırarak kazanç elde etme çabası içindedir. Nalbur olan Kınalı Bahri'yle birlikte çalışırlar ve seçimi yitirirler. Çok para harcamışlardır. Yakınlarının bile oy vermediğinden yakınıp eski işlerine dönerler. **“Silahlara Veda”** öyküsü, ünlü yazarın romanını anımsatsa da ondan izler yoktur. Bevliye Uzmanı Halil Özcan'ın basur hastası Oktay Coşkun tarafından namusuna dokunduğu için ayaklarından kurşunlanmasıyla ilgilidir. Doktor, bu olaydan sonra silah ruhsatı almak için başvuranlara sağlık raporu verilmesinde zorluk çıkartır. **“Sekiz Sütuna Manşet”** öyküsü de okurları gülümsetir. İki gazeteci arkadaş, belediyedeki ihale yolsuzluğunu açığa çıkarmak için çalışır. Gazete sahibi de orman arazisine villa yaptırdığı için onların haberine yer vermez. Çıkar ilişkilerinin insanları doğru yoldan nasıl çıkardığı yansıtılır öyküde. Öykü adları bile güldürü öğesi taşır. **“Sivrisinek Vergisi”** mi olurmuş demeden edemezsiniz. Kitaba ad olan öyküde, padişahlık dönemindeki “alkış çavuşları” anımsatılır. Piyano öğretmeni Nermin Hanım, iş için başvuran Orhan'ın bekâr olduğunu öğrenince müzik kulağı olmasa bile işe alınması için onay verir patronuna. Hep birlikte “Türkiye seninle gurur duyuyor” diye bağırarak deneme yaparlar. Diğer öykülerde de alışılmışın dışında yaşanan olaylara yer verildiği gözlenir. Eski Dostlar, Alaylı Arkeologlar, İyi Bir Yurttaş, Şairin Aldatılmış Bir Adam Olarak Portresi, Kokteylci vb. öyküleri gülümsemeden okuyamazsınız. Sanat ortamları, resim sergileri, hukuk adına çalışıp hukuksuzluktan yararlanan avukatın durumu ilgi çekicidir.

Kuşlar, Kediler, Köpekler (2)

Yazarın bu yapıtında on altı öykü vardır. Öykülerinde aynı çizgisini sürdürdüğünü gözleriz. Olay öykülerinde, güncel olaylardan yararlanan yazar iyi bir gözlemci olduğunu kanıtlar. **“Sokakta”** öyküsünde ne yazacağını bilmeden kendini sokağa atan anlatıcı, Bahariye Caddesi’nde gezinirken gördüklerini, dinlediklerini not eder. Bankta oturan iki memurun anlattıkları, çektikleri para sıkıntısı ilgisini çeker. Onlardan öykü çıkarmayı düşünürken manken gibi güzel bir kızın fino köpeğiyle yanlarından geçtiğini görür. Bir sokak çocuğu ekmek parası ister anlatıcıdan. Simitçinin çabasını değerlendirir ve bu gördüklerinden bir öykü çıkaracağını düşünerek evinin yolunu tutar. Kitaba ad olan **“Kuşlar, Kediler, Köpekler”** öyküsünde bir sahafı ve onun dükkânında baktığı köpeklerini, kedisini ve Bahar adlı güvercinini anlatır. Karabaş, Bobi, Prenses, Bahar adını verdiği hayvanlar bir arada barışık yaşarlar. İnsanların hayvanları örnek alması istenir öyküde. **“Yüreğim Kaldırmaz”** öyküsünde, Datça deniz fenerinde bakım bekçisi olarak çalışan ailenin durumu yansıtılırken çevrenin doğal güzellikleri her şeyiyle birlikte anlatılır. Deniz feneri otomatik olunca işleri biten aile, anılarına sığınır. Bir daha oraya gitmeyi yürekleri kaldırmaz.

Hikmet Kurter, öykülerinde yaşanan olumsuzluklara karşın yaşama sevincini yansıtır. Toplumda aksayan yönleri eleştirel bir bakışla gözlemleyip çelişkili durumları gözler önüne serer. Okuyucuyu düşünmeye yönlendirir. Olaylar, İstanbul’un önemli semtlerinde geçer. **“Beyoğlu Bir Şenliktir”** öyküsünde olduğu gibi şenliğin eziyete dönüştüğü de olur. Öykülerin sevilerek okunduğunu belirtmemizde yarar vardır.

(1) Türkiye Seninle Gurur Duyuyor-Hikmet Kurter, Öykü, Taşbaskı Yayınları, Ağustos 2021, 106 s.

(2) Kuşlar, Kediler, Köpekler-Hikmet Kurter, Öykü, Taşbaskı Yayınları, Ağustos 2021, 104 s.

FERİT EDGÜ’DEN “YOLUN GİTTİĞİ YER” (*)

Hasan Akarsu

Öykü, roman, deneme yazarı Ferit Edgü, 1936 İstanbul doğumlu olup yeni öykümsülerini “Yolun Gittiği Yer” adlı yapıtında topladı. Öykümsü, anlatı ya da

şiiir diyebileceğimiz çalışmaların yazara özgü olduğunu belirtmeliyiz. Kimi olaylar kişilerin konuşmalarıyla verilirken şiir tadı da katılır anlatıma.

Yazar, “Eldiven” başlığıyla yazdığı öyküde, sıcak bir yaz gününde birinin ellerinde deri eldiven görünce çocukluğunu, kızak kaydığı günleri anımsar. Taktığı ve yitirdiği eldivenleri gelir gözlerinin önüne. Diğer kısa çalışmalarında neler olduğuna bakarsak: Denizin ve yaşamın derinliğini algılamak vardır. Bahçesinde bir dinazor olduğunu düşleyen yazarın onun tüm otları yemesine üzüldüğünü ve etobur olmasını istediğini gözleriz. On yıl önce barda tanıştığı adamla konuşan kadının onu silahıyla vurması ve barmene “Bulduğunda yitiriyorsun işte!” (s.14) deyişi çarpıcı gelir insana. Yürürken konuşmalar, yer tartışmaları, uyurken uyanmak ve uyanınca öldüğünü düşlemek hep yaşanan gerçeklerden değil midir? Baba-oğul konuşmaları da öyledir. Oğulun her sorusuna yanıt vermek zordur. Günümüzdeki yabancılaşmaya bir tepki de vardır anlatılarda. Yabancı bir konuğun eve izinsiz girmesi, ona çorba sunulması ve yabancı bir dili konuşması, ev sahibinin yaklaşımı alışılmışın dışındadır.

“Mathilda” bir sevgilidir karşı kıyıda. Ona yüzerek giden adamın o sabah öldüğünü bir çocuktan öğrenip yine yüzerek geriye dönmesi acıklıdır. Âşık olmadan âşıkmiş gibi yaşanan şu dünyada, çiftlerin kendilerini aldatmalarına ne demeli? Her şeye “Hayır” demenin saçmalığı da var, görülen her nesneyi sorgulamak da var. Dağlara çıkarken çok yol olduğu, inerken bir yol olduğu gerçek midir? Sormadan edemeyiz. Mantar toplayanların kendileri yemeyeceği için zehirli mantarları önemsemediğine tanık oluruz. Ölüm başkalarını mı bulsun o zaman? Oğluna yalan söyleyen babanın kendisini sevmemesi doğal değil midir? Haritada olmayan bir adanın yok sayılacağı gerçeği üzerine, adanın olacağı yeni bir harita çizilmesi gerektiği tartışması ilgi çekicidir. “Yangın” bugünlerde yanan ormanlarımızı anımsatırken içimizi yeniden acıtır: “Yanmış ormandan geçtim/ Kapkara, kömürleşmiş ağaçlar. Yanmış otlar/ Çalılar. Sarmaşıklar. Tüm börtü böcek yanmış...” (s.32). Sevgiliyi uyandırmaya kıyamamak, büyüyünce yine uyuyacağı gerçeğini anımsamak, ölümü... Bir fotoğrafçıda çekim sırasındaki bildiğimiz konuşmalar, kendini taşıyan adamın aslında yanında başkasını taşıdığı ve bunun kendisi olduğu gerçeğiyle yüzleşmesi vb. ilgi çekici öğelerdir.

Ferit Edgü, az sözle çok şey anlatmanın ustasıdır. “Yazının Yolu” (İmgeler) bölümünde, bu bakış açısını yansıtır. Gördüklerini, düşlediklerini resim çizer gibi anlatır okurlarına: “Bir kış günü, bir fırının önünde erkekli kadınlı çocuklu sraya girmiş tir-tir titreyen insan kuyruğu ve onlar gibi kar altında bekleyen hüzünlü bir köpek.” (s.50). “Yolun Gittiği Yer” bize “Yolun Bittiği Yer”i de anımsatır ayrıca. Şiiir tadındaki bu anlatıların insanı düşündürdüğünü de belirtmeliyiz.

(*) Yolun Gittiği Yer- Ferit Edgü, Öykü, Everest Yayınları, 1. Basım, Haziran 2021, 64 s.

İÇ SESİN ŞİİRSELLİĞİ: “SEN VE KENDİN” (*)

Hasan Akarsu

Necati Tosuner 1944 Ankara doğumludur. Pertevniyal Lisesi’ni bitirir, Basın İlan Kurumu’nda çalışır. 1977’de Derinlik Yayınları’nı kurar. Öykü, roman ve denemeleriyle tanınan yazarın birçok ödülü vardır. Son yıllarda yazdığı Kasırğa’nın Gözü (2008), Susmak Nasıl da Yoruyor İnsanı (2012), Korkağın Türküsü (2014), Çırpınışlar (2016) romanlarıyla ilgi çeken yazar, yeni romanı “Sen ve Kendin” ile okurlarına ulaşır. Kendine özgü, yalın, akıcı, şiirsel ve duygusal anlatımı olan Tosuner’i “Fazıl Hüsnü Dağlarca’nın düzyazıdaki adı” olarak tanımlamak yanlış olmaz sanırım. İç sesine şiirsel bir anlatım yükleyip okurunu kendi dünyasında gezdirmeyi ustalıklı başardığını söylemeliyiz.

Anlatıcı, sürekli olarak iç dünyasında dolaşır. Güzel görmekten yorgun gözler, bir güzelin kostaklanması kaçmaz gözünden. Tapılan, suçlanan, suçu şeytana yükleyen kim varsa izler. Umutsuzluk, yalnızlık, bilinçli yaşamak, sevmek, özlemek, övünmek, beklemek, acımak, yenilmek, sıkıntıdan patlamak, dertli olmak, öfkelenmek, direnmek vb. sürekli sorguladığı şeylerdir. Bekleyene koşan, bekleyeni olan, geçmişe şaşırın, yaşlılığı sorgulayan anlatıcı, çoğu kez kendinden usanır. Anımsamalarla çocukluğuna, gençliğine, yaşlılığına göndermelerde bulunur. Direnç göstererek bağışıklık kazanmayı önemser. Umutla bilenmekten, kendine güvenmekten söz eder. Kendinden kurtulmaya, kendine küsmeye, acıyla sınanmaya, kendinle didişmeye açıklık getirir. Gecelerin bitmezliğinden yakınırken sabahı sevinçle karşılar. Dostsuz kalma korkusu, kendinden usanmak, yoksunluk, keşkeler, tatsız-tuzsuz kırılmış onur, “... Sanki yarım kalmış bir yakınlık seninle kendin arasında” (s.47), kendine uzaklık, kendini suçlamak, bir yudum suyu içme güçlüğü, sona yaklaşmak vb. anlatıcının vurgulayıp düşündüğü durumlardır.

Sonunda her şeye susar insan

Anlatıcı, kendi iç sesiyle düşünürken düşleriyle yorgun düşer, kendinden bile çekinir, geçip giden gençliğine üzülür, acılı gülüşleri ayırt eder. Beklemenin tadını, günlerin dokunaklı yığılmasını bilir ve kendini dinler. Yetmiş yaşını geçmiş olup zorluklarla yaşlandığını söyler. Yağmurun üzüncünü duyumsar, bir çeşme düşünüyü anlatır ki yaşlılığın etkisi vardır içinde. Yaşlıadam Çeşmesi’ne gitmeyi sevap sayar. Hiç şapka takmamışlığını boyunun kısalığına bağlar. Öldükten sonra da bir iz bırakmayı düşler. Kendine dert olan kendisidir, her şeyi irdeleyen, sabaha yorgun çıkan... Geç kalma telaşını sürekli yaşayan, bitişe geldiğini anlayıp hüznlenen... Geleceğe susmuş olarak bakan, görkemli

güzelliği gören, her şeyde uzmanlaşan, kendinden kaçan, geçmişin ve geleceğin tutsaklığını yaşayan... Böyle bir anlatıcı var karşımızda. Yalnızlığını mutluluğa dönüştürürken sakladığı gizleri de olur. Eksik kalmışlığın acısını yansıtır. Kendinle hesaplaşır, kendine pusu kurar ancak; yüreği ağırlaşır artık. Kendini yok etmeyi düşünür. Gidişinin güzelliğini duyumsatır, bitişe gidişin güzelliğini... Okurunu insanın iç dünyasında gezdirirken kendini kendine alkışlatır. Gözlerin de yaşlandığını duyumsarken kendinle barışıktır. Artık geride kalan yaşanılmışlıktır, yürek atışları seyrekleşir. Sonunda her şeye susar insan.

Necati Tosuner, “Sen ve Kendin” romanında, insanın iç dünyasını, duygularını, düşüncelerini başarıyla yansıtır. Kendine özgü, yalın, şiirsel anlatımıyla ilgi çeker. Her okuyucunun, romanı okurken kendi iç sesini de duyumsayacağını belirtebiliriz.

(*) Sen ve Kendin-Necati Tosuner, Roman, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1.

“BÜYÜK BİR AŞK HİKÂYESİ” (*)

Hasan Akarsu

Susanna Tamaro 1957 Trieste doğumlu olup “Yüreğinin Götürdüğü Yere Git” romanıyla tanınır. Romanları, öykü ve denemeleri de olan yazar, yeni romanı “Büyük Bir Aşk Hikâyesi”nde, yaşamı, aşkı, ayrılıkları, kavuşmaları gerçeklik içinde sorgularken insanı düşündürür.

Romanda benöyküsel bir anlatım vardır. Olaylar, anlatıcı Andrea (Kaptan) ağzından geriye dönüşlerle yansıtılır. Andrea, sevgilisi Edith’le yaşadıklarını ömrünün son yıllarından başlayıp anlatır. Bir adada enkaz durumunda bir ev satın alıp orada yaşamaya başlarlar. Denizin dalgalarının sesinde, dağ gezintilerinde, kentin gürültüsünden uzakta mutluluk ararlar. Kadın verilmiş bir armağandır insan değerini bilmelidir. Andrea, bu yaklaşımla geçmişi sorgular. Ailesini tanıtır. Babası Rudolf onun avukat olmasını isterken o gizlice denizcilik okuluna girip kaptan olur. Annesi Aldina edebiyat fakültesini bitirmiştir. Andrea, Venedik-Pire hattında gemilerde çalışır. Cortino, Lido kentlerinde yaşamını sürdürür. Üniversitede okuyan sevgilisi Edith’i görmeye gider, onun bir arkadaşı (İvano) olduğunu görünce üzülür. Başka biriyle, ortaokuldan arkadaşı Erica’yla evlenir. Sonra da ayrılır.

Yalnızlık düşkünlüğü

Edith, uzlaşmaz bir yapıdadır, aykırıdır. Yaşamı, varoluşu sorgularken acımasızdır. Babası bir trafik kazasında öldüğünde, eşi arabasından çıkan kadın mantosundan aldatıldığını düşünür ve yaşama küser. Ancak gerçeğin öyle olmadığı sonradan anlaşılır ve rahatlar. Edith, sürekli kaçış içindedir. Kimi kez Andrea ile buluşup birlikte olurlar. Onun nişan yüzüğünü kabul etmeyip kaçar. “Tekeşli evlilik ataerkil bir enkazdır” (s.90) ona göre. Andrea, acılarını unutmak için açık denizlere çıkar, Pasifik’te, Karayipler’de kalır aylarca. İçindeki boşlukla yaşamını sürdürür. İki sevgilinin yaşadığı “Uçan balık sendromu, başkalık arayışıdır”. Yalnızlık düşkünlüğü onları bir araya getirir sonunda. Dünya küçüktür, ne kadar kaçsalar da birbirilerinden buluşurlar. Edith, Andrea’ya yazdığı mektupta ayrı kaldıkları yıllarda yaşadıklarını anlatır. Pekin Üniversitesi’ndeki profesörden bir çağrı alıp Çin’e gider, asistanlık yapar. Akademik ortamın tuzaklarla dolu olduğunu görür. Uçak yolculuğunda tanıştığı Thomas’ın evinde onunla olduğu gece, hamile kalıp kızı Amy’yi doğurduğunu açıklar. Amy’nin yaşantısı da ilginçtir, bir yerde kayıp kızdır o. Sonunda babasının kim olduğunu öğrenir, ama onunla işi olmaz. Andrea’ya “Amcababa” diyerek büyür. Resim yapmayı sever. Uyuşturucuya alışır, intihar etme isteği içinde zor bir yaşam sürer. Edith, tam otuz yıl sonra Andrea’nın ikinci evlilik önerisini kabul eder. Çocukları Marco doğar, hastalığına çare bulunmaz ve üç ay içinde ölür. Edith, Andrea ile ilişkisinin “Büyük Bir Aşk Hikâyesi” olduğunu yazar bıraktığı mektupta.

Büyük Bir Aşk Hikâyesi, aykırı, uzlaşmaz bir sevgili olan Edith’in çalkantılı yaşamını, aşkın açmazlarını, sevgilisi Kaptan Andrea’nın ağzından, etkileyici dille yansıtan bir romandır.

(*) Bir Aşk Hikâyesi-SusannaTamaro, Roman, Can Yayınları, Çeviri: Eren Cendey, 2. Baskı, Haziran 2021, 216 s.

DALGA VE KEDİ

NURAY GÖK AKSAMAZ

Sıcak ve bunaltıcı bir yaz gecesi idi. Zaman akışında zorlanıyor gibiydi. Nurgül, önündeki masaya kuramları serili olan Einstein, Planck, Bohr, Heisenberg ve Hawking gibi bilim insanlarıyla konuşuyordu. O bir fizikçi değildi. Işığın bile kaçamayacağı kara deliğin çekim gücü onudüşündürmüyordu! Basitçe “yıldızların ölümü önemli bir olay olsa da ardından yeni doğumlar gelir,” diye düşünüyordu. Uzay-zaman bükülmesini ise pekanlayamıyordu. Hortum üzerinde belirli bir noktada yoğunlaşan ağırlığın hortumun bükülmesine neden olduğunu ve suyun akışını yavaşlattığını ya da engellediğini deneyimleyerek anlayabilirdi de... Zamanın akışının nasıl yavaşladığını anlamak zordu. Evrendeki değişimler mi, yoksa evren hakkında değişmekte olan yorumlar mıydı, daha çok ilgisini çeken? “Tanrı zar atar mı, atmaz mı” diye tartışanlar da vardı, konuyu! Kuantum Kuramı üzerine oturtulan mikro evrenin, Genel Görecelik Kuramı ile açıklanan makro evren ile çelişkisi fizikçiler tarafından belirliydi. Nurgül’ün odaklandığı şey, geride bırakılmaya 5 aydan az kalan yüzyılın değişen kavramsal çerçevelerinin (paradigmaların) imgesel evrenle ilişkisiydi. Sayısal çağa girildiğinin farkında değildi. 1’den sonra 2 gelecekti yanında 3 adet 0 ile. Bu sayının 2’li tabandaki karşılığı olan 11111010000 ise 2 sayısını içermeyecekti! Son dönemde her şeye “post” giydirilirken imge yönünü şaşırmıştı! Nurgül ise giderek genişleyen evrenin nesnel gerçeklikle ilişkilerinin önümüzdeki süreçte nasıl olacağını merak ediyordu. “Aslında genişleyen imgesel evren olmasın,” diye düşünüyordu, Nurgül. Henüz Baudrillard ile tanışmamıştı ki ona sorsun! Prigogine ise kesinliklerin sonuna işaret etmişti. (Nesnel gerçeklikle olasılıklara dayalı belirlenimlerin birlikte yürüyüşlerini uyumlu gösterecek yeni gözlükler mi yapılandırılıyordu?) Yabancılaşma, dört yönde dört nala ilerleyişini sürdürüyordu! Şair Dağlarca’nın şiir evreni tasarlayıp imlerle dört yönde yürüyüşe çıktığından; imin imgeye, imgenin imgeleme dönüşmesinin izini sürdüğünden de haberi yoktu,

Nurgül'ün. Nereden mi biliyorum? Yazdıklarından. Bir konuşma metni hazırlıyordu, Nurgül. Nedensellik, nesnellik ve imgesel evren üzerine.Nurgül, duş alıp saçlarına havlu sarmıştı. Saçlarını kurutup yatağa gitmek yerine masaya oturmuştu. Dalga fonksiyonunun uzaya ve zamana bağlı değişimini gösteren Schrodinger denkleminde odaklandığında bir aşama kaydettiğini düşündü..Buradan Planck'ın kuantum varsayımları ile Schrödinger'in dalga mekaniğini birleştiren kuantum mekaniğine (nicem ya da dalga mekaniğine) geçiş yapabilecekti. Kendi kendine güldü. Sanki, o anlamasa, yongalar dört yöne yayılmayacaktı! Ama, anlamadığı şeylerin kullanıldığı araçlardan yararlanmak istemiyordu. Garip yaklaşımları vardı! Bir işleyişin doğasını anladığını düşündüğü zaman,başkaşeylere geçişyapabiliyordu. Mutluluk durumu da buna bağlıydı. Şimdi de iri kedi gözleriyle gecenin tam ortasına mutlulukla ışık saçıyordu. Sonra aniden arkasında biri varmış da başını bir mengenenin içinde sıkıştırıyormuş gibi bir basınç hissetti, Nurgül. Böyle bir şeyi daha önce hiç hissetmemişti. Bir işkence aracı olarak da kullanılabilen mengenenin adını bile bilmezdi. Sanki bir güç, onun özgüvenini sarsmak istiyordu. Dalga geçer gibiydi ve şöyle diyordu:

“Kendini ne sanıyorsun? Zeki olduğunu mu düşünüyorsun, yoksa?

Algıladığı bu sorunun ses olarak bir karşılığı yoktu, odada. Başını kıpırdatamıyor, arkaya çevirip bakamıyordu, Nurgül.

“Hayır,” diye yanıtladı soruyu içinden. Sonra düşünerek: “Aslında evet! Biraz önceki kavrayış bir sıçrayışla gerçekleşti. Peki, sıçrayan neydi? Beynimden bir ışık dalgası geçti.”

Nurgül'ün üzerindeki basınç giderek artıyordu. Mırıldandı:

“Zeki olmak ne işe yarar, bu durumda? Ben, böyle bir kuvvetle başa çıkamam ki!”

Hızla sandalyeden kalkıp basınçtan kurtulmak istediğinde oturduğu yere mihlanmış olduğunu anladı. Elini kolunu oynatabilse de yerinden kıpırdayamıyordu. Son iki dakika içinde açığa çıkan bir güç karşısında donup kalmış gibiydi, Nurgül. Çöküş içerisindeydi ki beklenmedik bir şey oldu. Başını kavrayan mengeneden, gövdesini saran basınçtan kurtulduğunu hissetti. O bilinmeyen güç,her neyse,

uzaklaşmış olmalıydı. Fırladı yerinden. Koridora yöneldi, eşini gördü. Uykusunda yürür gibiydi, Adnan. Nurgül'ün ağzından çıkan şu garip sözler, evde yankılandı:

“Çok kötü bir şey olacak, ama ne olacağını bilmiyorum!”

Nurgül, kendi sesini duyunca şaşırıldı. Bu sözleri neden söylediğini bilmiyordu.

Adnan, yatağında uyanınca salondan sızan ışığı fark edip kalkmıştı. Nurgül'ü öyle garip bir ruh hali içinde ve gerilmiş bir ok gibi görünce “delirmiş ya bu!” diye söylenerek kenara çekildi. Çekilmeseydi Nurgül, sanki onun içinden geçip yoluna devam edecekti!

Nurgül, Aysun'un odasına yöneldi. Küçük kızını karyolasında doğrulmuş, yeşil geceliğiyle oturur buldu. Henüz gün ağarmadığı halde güneşe “merhaba” demek üzere yapraklarını açmış lotus çiçeği gibiydi. Doğduğundan beri hiç kesilmemiş upuzun sarı saçları beline dek iniyordu. Hem uykuda gibiydi hem de bal renkli gözleri açıktı. Karyolasının başına gelmiş annesine değil, boşluktaki bir şeye bakıyor gibiydi. Birden eğilip kaptı kızını Nurgül. Bunu kolaylıkla başarmıştı. Oysa, yedi yaşındaki ağırlaşan Aysun'u artık kucağına alamıyordu. Aysun hafiflemiş gibiydi. Nurgül, birkaç adımda salona geçtikten sonra Aysun'u iki ayağının üzerinde yere bıraktı. Adnan isedayandığı duvarda karısının davranışlarına hiçbir anlam veremedi kara gözlerini ovuşturuyordu. Nurgül, hemen masanın yanındaki sandalyeyi çekti. Masa ceviz ağacından uzun ve oval bir masaydı, salonun bir bölümünü boydan boya kaplıyordu. Nurgül, emir verdi, kızına:

“Masanın altına gir!”

Aysun, dizlerinin üzerine çöküp ellerinin üzerinde ilerleyip usulca masanın altına girdi. Ardından Nurgül masanın altına girerek Aysun'un yanında cenin durumunu alır almaz Adnan'a emir verdi:

“Sen de gir!”

Adnan, kimsenin kendisine emir vermesine katlanamasa da Nurgül'ün kararlı olduğunu anlayıp başını eğdi, gövdesini üçe katladı girdi masanın altına! Böylece yan yana dizildiler, sağdan sola. Nurgül derin bir soluk aldı. Kızı bir yanında, eşi bir yanındaydı. Kızına gülümsedi:

“Hadi bakalım, oyun başlıyor!”

An geçti, geçmedi, bir gürültü duyuldu. Salondaki ağır bir vazo, dip köşedeki yerinden fırlayarak tavana çarpıp yere düşmüştü, onun gürültüsüydü. An geçmeden ayaklarının altındaki seramik zemin, soldan sağa sağdan sola, gacirt gucirt sesler çıkararak beşik gibi salınmaya başladı. Üçü de hiç ses çıkarmadı. Ardından evin çatısına bomba atılmış gibi “bom” diye bir ses duyuldu. Salınım hareketi sürüyordu, ayaklarının altında. Nurgül:

“Aşağıya kestirmeden ineceğiz, galiba! Çocuğa yazık!” diye geçirdi içinden. Aysun’a sarılmak istedi ki “tak” diye sarsıntı durdu. Nurgül, üçüncü emri Adnan’a verdi:

“Çık, doğalgazı kapa, elektriği kes!”

Adnan, masanın altından çıktı. Sokak kapısını açtı, doğalgaz vanasını çevirdi. Daha şaltere dokunmadan elektrik kesildi. Nurgül, masanın altından çıktı. Aysun’un gözleri karanlıkta parlıyordu. Nurgül, bu parıltıyı karanlıkta ikinci kez görüyordu. İlkinde “ben buradayım, geldim işte” demişti, annesinin kucağına verilir verilmez Aysun, gözlerindeki parıltıyla. Şimdi de “buradayım” diyordu, konuşmadan. Nurgül, evden dışarı çıkmaya karar verdi. Çatı dairesiydi oturdukları, beş kat merdiven ineceklerdi. Aysun, zıplayarak bacaklarını annesinin beline, kollarını boynuna doladı. Bu da bir ilkti, ikisi için. Nurgül, başındaki havluyu sağ eliyle fırlattı. Aysun’u kollarıyla sardı. Karanlıkta tek gövde olarak basamakları indiler. Adnan da kapıyı kilitleyerek arkalarından aşağıya indi.

Sokakta insanlar yan yana dizilmişlerdi. Aysun, apartmanın giriş katındaki dairesinde tek başına yaşayan Tarık Bey’i gördü. Uzun boylu, iri yapılı bir adamdı, onu görmemeye olanak yoktu. Aysun’a:

“Ben hemen çıktım, siz geciktiniz,” dedi.

“Siz giriş katındasınız, çıkmanız kolay.”

“Pencereden bir şey gördüm de arka bahçede, hemen çıktım.”

“Ne gördünüz?”

“Boş verin, anlamanız mümkün değil. Onun sayesinde hemen çıktım!”

“İyi yapmışsınız! Alt katlar tehlikelidir, depremde. Biz sarsıntının geçmesini bekledik.”

Nurgül, eşine yürümeyi önerdi. Aysun’u aralarına aldılar, el ele Çapa’ya doğru yürüdüler. İlk kez el ele geceyi yürüyorlardı. Adnan, pilli radyosunu açtı. Kulak verdiler. Depremın Gölcük’te olduğunu, şiddetinin büyük olduğunu, İstanbul Avcılar’ı da vurduğunu öğrendiler. Nurgül, sürekli yürümek istiyordu. Eve dönmeyi, bir daha o masanın başına oturmayı ve defterine yazdığı dalga denklemini görmeyi istemiyordu. Konuşma da yapamayacaktı, zaten. Adnan:

“Dönelim evimize, gün ağardı,” dedi.

Nurgül de çiçekli pijamasıyla, taranmamış saçlarıyla sokakta yürüdüğü için utanmaya başlamıştı. Adnan’ın üzerinde pantolon gömlek vardı. Ne zaman giyinmişti? Merdivenleri önden Adnan çıktı. Nurgül, masanın önünde, depremin beş dakika öncesinde yaşadığı garip anları anımsadı. Deprem, İstanbul’da saat 03.02’de hissedilmişti. Onlar, 03.00’te masanın altındaydılar. Demek 02:57’de başlamıştı, Nurgül’ün başına gelen olay. Aysun’u yatağa yatırırken duvardaki saate baktı: 02:57 idi. Saat durmuştu.

Adnan duş alıp geldi, Nurgül’ün yanına. Merakını yenemedi, sordu:

“Sen nasıl anladın ki deprem olacağını?”

“Anlamadım.”

“Neden harekete geçtin, madem anlamadın da? Delirdin sanmıştım seni.”

“Bilmiyorum, çalışıyordum. Sonra bir şey oldu. Yerimde kasılıp kaldım. Serbest kalınca da harekete geçtim. Sen niye ayaktaydın, peki?”

“Ne bileyim, uyandım işte. Yatağın ucunda oturdum, 1-2 dakika. Sonra ışığın yandığını görünce...”

“Aysun da uyanmıştı, yatağında oturuyordu. Demek, depremin dalgası sizi uyandırdı.”

“Deprem başlamamıştı ki”

“Bilmem!”

“Peki bizi masanın altına niye soktun?”

“Bir dalga hissettim, sanırım.”

“Neyse, dalgana bak o zaman!”

Az sonra yandaki dairede oturan komşuları Halil Bey, terastan seslendi. Korkmuş gibiydi, yaşlı adam, heyecanla:

“Çatıdaki bacalardan biri kırılmış. Göçen baca,tam sizin dairenin üstünde, ağırlığı 100 kg vardır!”

“Demek o korkunç gürültünün nedeni göçen bacaydı” dedi, Nurgül.

“Baktınız mı çatıya, bir hasar var mı diye?”

“Yok, bakmadık.”

“Arkada, sol köşede. Deniz gören odanızın üstünde, sol köşede! Kaldırtmanız gerek onu. Allah korusun bir daha sarsıntı olursa tavanı göçürür!”

“Öyle mi? Arkada, sol köşede mi? Tam altında kızımın karyolası var!”

Nurgül, dehşete kapılmıştı.

“Geçmiş olsun hepimize. Allah, İstanbul’u korudu.”

“Geçmiş olsun ülkemize. Umarım çok kayıp yoktur.”

Kayıp çoktu. Gölcük, Kocaeli, Yalova, Sakarya ve Avcılar... Keder bulutları çökse de her yere, “ateş düştüğü yeri yakar” derler.

Nurgül,filmi başa sardı. Ya o lanet baca,tavanı kırıp içeri düşseydi. Deprem birkaç saniye daha sürse belki de olacağı buydu. Ya Aysun’u karyolasından öncesinde almamış olsaydı? Üzerine tam isabet!Bu olasılıkları düşünmek bile ne denli korkunçtu. İşte, çok insan ölmüştü, sayısını bilmiyordu henüz.

Akşam, çok şiddetli bir yağış oldu. Aysun’un odası bir anda göle döndü. Demek çatı hasar görmüştü. Suları boşaltmaya çalışırken zor anlar yaşadılar.

Adnan'ın ayağı kaydı, yere kapaklandı, çok gerilmişti. Sonraki günlerde çatıdaki derin çatlağı onaracak usta aradılar.

On gün sonra bir çatı ustası geldi, çatıyı onardığını söyleyip gitti. Bunun üzerine Nurgül, kızına yeni bir baza ve yatak aldı. Yatağı odanın sağ köşesine koydurttu. Ama ilk yağmurda yatağın üstüne sular indi, tavandan. Aysun, odasında yatamıyordu hiç Her yağmurda odayı sular basıyordu. Adnan, eve yeni bir usta istemiyordu, ustalaragüveni kalmamıştı. Bir daha para vermek istemiyordu. Çatıdaki çatlağın yarattığı gerilimle Nurgül ile Adnan sürekli tartışıyorlardı. Nurgül, Adnan'a giderek daha çok içerliyordu. Çaresizliği kabul edemiyordu. Bir gün Nurgül, terasa küçük bir masa çıkarmıştı. Daktilosunda bir şeyler yazıyordu. Yandaki binanın çatısından bir adam "merhaba" dedi. Nurgül şaşırdı ama bozuntuya vermedi. O da "merhaba" dedi.

"Çatıyı onarıyorum da..."

"Siz çatı ustası mısınız?"

"Evet."

"Bizim çatıda da sorun var. Sürekli akıyor. Aslında yaptırdık, ama yine akıyor."

"Bakarım,buradaki işimi bitirince," dedi, usta.

Nurgül, usta buldu diye seviniyordu, bir yandan da kaygılıydı. Adnan, sorun çıkarabilirdi. En iyisi ustayı önceden uyarmaktı.

"Eşim, pek güvenmiyor artık ustalara, bu yüzden pek hoş karşılamayabilir, sizi!"

"Ben kendime güveniyorum, siz bana bırakın," dedi, usta.

Nurgül, Adnan'ı terasa çağırdı ve ustayla tanıştırdı. Adnan'ın suratı asıktı. Usta, güler yüzlüydü. Çok geçmeden Macit Usta sorunu tanıladı. Meğer önceki usta, çatıya bezi ters döşemiş! Macit Usta,hangi malzemeleri kullanacağını, çatıyı nasıl onaracağını, işi kaç günde bitireceğini bir bir anlattı Adnan'a.

Sonraki günlerde Macit Ustayla Adnan iyi anlaştılar. Öyle ki birlikte çatıya çıkıyor, çay içiyorlardı. Sonra Macit Ustanın karısının da çatı ustası olduğunu öğrendiklerinde şaşkınlıktan küçük dillerini yutacaklardı. İş bitince:

“Sizi yerde ararken gökte bulduk!” dedi, Nurgül.

“Yine bir sorun olursa çözeriz” dedi, Macit Usta ayrılırken. Nurgül, bir ustaları olduğu için sevinmişti. Bir daha kızının odası, yatağı sular içinde kalmayacaktı.

Okulların açıldığı gündü. Nurgül, Aysun’u okuldan aldı. Eve yürüdüler. Merdivenleri çıkıncadaire kapısında minik birtekir kedi görünce şaşırdılar. Kedici, kapının önünde kasılıp kalmıştı. Kıpırdamıyordu. Sanki üstünde bir ağırlık vardı da... Süt verdiler, ilgilenmedi. Ne yapsalar, iletişim kuramadılar. Nurgül’ün aklına Schrodinger’in kedisi geldi. Schrödinger denkleminin neyin çözüldüğünü anımsamaya çalıştı. Denklemin neyin sonuçlarını öngördüğünü... Schrodinger’in kedisi için ise iki olasılığın toplamı 1 olacak biçimde ölmek ya da yaşamak durumu geçerli idi. Kedinin ölme ya da yaşama olasılıklarının yüzdesini bilmiyordu. Kapıdaki kedici ise ölü ile diri arasında bir fay hattında görünüyordu. Peki, iki olasılığı da hissediyor muydu, kedici? O geceye dönüş yapan Nurgül, sarsıntının etkisinde kalacak alanlarda kimi dalgaların önceden yayıldığını düşündü. Ve çok geçmeden Aysun’a verdiği işaretle ikiside masanın altındaydılar. Sarsıntının başlamasıyla bitmesi bir oldu. Sonra Nurgül, masanın altından çıkıp kapıyı açtı. Kedici fırladı gitti

KORELİ

HİKMET KURTER

İşyerinde ortalığı temizleyen, çöpleri döken, çayları dağıtan Koreliyi hasta yatağında ziyaret etmek için hastanenin mermer merdivenlerini tırmanıyordum.

Asıl adı, Hamit Meriç'ti; ama herkes onu Koreli diye anar, çağırırdı. Kore gazisiydi. O günlerin anısı olarak ceket yakasının altında bir madalya, bacaklarında da birkaç mermi yarası taşıyordu. Ailesi, Cumhuriyet'in ilk yıllarında, "Büyük Mübadele" sırasında Selanik'ten Biga'ya göç etmişti. Doğduğunda babası ona, görkemli burnu ve Sultan II. Abdülhamit'e duyduğu hayranlıktan ötürü, Hamit ismini koymuştu. Kısa boylu, tıknaz, sağlam yapılıydı. Suratının ortasında kocaman bir burnu, tokalaştığı eli mengene gibi sıkkan kartal pençesi, ipiri elleri vardı. Babasının erken ölümüyle çok genç yaşta ailenin geçimini üstlenmek zorunda kalmıştı. Ufak tefek oluşunu çocukluğunu yaşayamamasına, daha çok küçükken ağır işlerde çalışıp ezilmesine bağlardı. Askere gidene kadar güreş tutmuş, Lüleburgaz, Çorlu, Keşan'da düzenlenen güreşlerde büyük ortaya kadar çıkabilmiş; ödülleri, armağanları kazanmıştı. Kimi köy düğünlerinde tanınmış pehlivanlar gelmemişse "baş"a da soyunarak kazandığı olmuştu. Kore'den döndükten sonra evlenip çoluk çocuğa karıştığından bir daha kispet giyememişti. Zamanla, babadan kalma toprak, büyüyüp genişleyen aileyi geçindiremeyince tarlayı ortakçıya vererek İstanbul'a gelmişlerdi.

Uzun yıllar önce bir memleketlisinin aracılığıyla girdiği işyerinde, çelebi ve çalışkan kişiliği ile dikkat çekmişti. Memur takımına her zaman saygılı davrandığını, onlarla arasında belli bir uzaklık bırakmaya özen gösterdiğini gözlemiştim. Bunca yıl,

(41)

bir memurla yaşadığı küçük bir olay dışında, hiç kimseyle en ufak bir tartışmaya giriştiği, kavgaya tutuştuğu görülmemişti.

Hamit Meriç, kusur sayılırsa kusur, tutku sayılırsa tutku, içki içmek gibi bir alışkanlığın sahibiydi. Bir oturuşta bir büyük şişe rakının dibini bulmadan masadan kalkmazdı. Ertesi gün kırmızıya kesmiş o koskoca burnundan içki içtiğini anlardık.

Her zaman hal hatırını sorduğumdan bana karşı özel bir ilgisi olduğunu sezinlerdim.

Bir gün sabah çayını dağıttığı bir sırada aramızdaki sevgiye güvenerek,

-Yahu Koreli, ne kadar büyük burnun var, tıpkı patlıcan gibi! diye takıldım. Böyle burun ancak padişahlarda bulunur. Senin için padişah soyundan geliyor diyorlar. Söylenenler doğru galiba.

Tatlı bir Rumeli şivesiyle,

-Buruncuğum benzeyebilir padişahımız efendimizin buruncuğuna, dedi. Ama ben Cumhuriyet çocuğuyum be, Ahmet Bey!

Az biraz daha dalına basmak için,

-Madalyan var, tamam gazisin... Ancak Kore'de sahiden savaştığını nereden bilelim, dedim.

Hemen elindeki tepsiyi bıraktı. Pantolonunu dizine kadar sıyırıp baldırındaki mermi izlerini gösterdi.

-Te be bak, buncağızlar neye benzer?

-Evet, yaralandığın doğruymuş... Peki, ne işin vardı senin oralarda?

Sıkıntıyla başını kaşıdı. Bir an düşündü; oflayıp puflayarak,

-Daha evvelden Yemen Çöllerine gidenlerin vardı ne işi?

-Ama o başka. Yemen, Osmanlı İmparatorluğu'nun bir parçasıydı.

(42)

-Te o kadarcığına aklım ermez. Bilirim hepten gidildiğini.

Hastanenin “lizol” kokan koridorlarını adımladığım sırada gözlerimin önüne üşüşen bu anı henüz canlılığını korurken altı hastanın kaldığı koğuşun pirinç kapı tokmağını çevirdim.

Odaya girdiğimde Koreliyi bağdaş kurduğu yatağında karşı duvardaki Atatürk resmine dalıp gitmiş bir halde buldum. Gülümseyerek,

-Herkese merhaba! dedim.

Öteki beş hasta tanımadıkları bir yabancından da gelse özlemle bekledikleri böyle bir seslenişe coşkuyla karşılık verdiler. Bana ilgisiz kalan sadece Hamit Meriç'ti; o hâlâ esrimiş gibi duvardaki fotoğrafa bakmayı sürdürüyordu.

Bir kez daha,

-Merhaba! dedim.

İçinde bulunduğu düş dünyasından sıyrılarak beni ayırımsayan Korelinin göz pınarları sulandı.

-A be hoş geldin, Ahmet Bey! dedi.

-Hoş bulduk bre aslanım!.. Şu duruşa, şu oturuşa bak, ne kadar azametli!

-Sen ne dersin?.. Ne aslanı, ne azameti?.. Kalmış mıdır bende ayakta durmaya takat?

-Dur bakalım... Sende daha ne işler var! Şu yataktan kurtularak işinin başına döneceksin, bize taptaze, mis kokulu çaylar demleyeceksin, ortalığı silip süpürerek gene tertemiz, pırıl pırıl yapacaksın... Hatta önüne katıp kovalayacağın daha kaç memur çıkacak kim bilir?

Gözlerinden sızım sızım yaşlar akıtan Hamit Meriç birden kesik kesik gülmeye başladı.

(43)

-Anlatsana şu kovaladığın memuru, dedim.

-Te be Ahmet Bey, tövbeler olsun söylemem! dedi.

-Hadi, nazlanma da anlat!

-Te be ahretlik, etme ısrar artkın!

-Anlat da senin nasıl biri olduğunu şu koğuştaki arkadaşların da öğrensın.

-A be üsteleme, söyletemezsin beni!

-Peki sen bilirsin, ama anlatmadan elimden kurtulamazsın.

-Sen hepten vermişsin kararını.

-Evet, anlatmazsan kurtuluşun yok!

-Ne yapalım be, öyle olsun!

-Haa, şöyle... Yola gel işte!

Koreli bir an soluklandıktan sonra söze girişti.

-Bilirsiniz beyim, te bizim dairede çalışma saatiğinin bitiminden devrısı gün iş başlama saatiğine kadar tutar bir memur nöbet. İdarenin dört bir yanından nöbete gelir gider memurlar. Bir sabah nöbet odasına girdiğimde yatağın hepten dertop edildiğini, nevresim takımının sarımtırak bir renge boyandığını gördüm. Kim yapmıştır bunu diye öylecene dolanmaya başladım. Tuvalette sümküren, öğüren, boğazını temizlemeye çalışan evvelden tanımadığım iriyarı bir hangi adama rastladım.

Yabancıya yaklaşarak,

“Beyefendi, nöbetçi memur musun sen?” dedim.

“Evet.” dedi.

“Te azıcık gelir misin buracığa?”

“Gelelim bakalım.”

Birlikte nöbet odasına gittik. Ona yatağı gösterdim.

(44)

“A be bak, yaptığın senin gibi bir hangi beyzadeye yakışır mı hiç?”

Nöbetçi memur,

“Ne var, ne olmuş?” diye kestirip attı.

“Çarşaf... Kirletmişsin çarşafı... Ayağını mı sildin yoksa başka bir şeyini mi?”

“Sen buranın nesi oluyorsun?”

“Temizlik işçisi. Te buracıkların temizliği benden sorulur.”

“İyi öyleyse... Ben kirleteceğim sen de temizleyeceksin!”

Cinim çıkmıştı tepeme. Kocamancık hem suçlu hem güçlü. Özür dileyeceğine bir de haklı çıkmaya çalışıyor. Biz başladık itişip kakışmaya. Ufacıktan tutuştuk güreşe. Tosuncuk beni kavramaya çabılıyor, ancak öyle kolay değil tutmak beni. Oradan oraya, oradan oraya yer değiştirmekteyim. Bir aralık arkacığın geçiverdim. Haa!.. Bak, ben kurtkapanına vurduğumda bir hangi pehlivan pes etmeden kurtulamazdı elimden güreştiğim zamanlarda. Anladı adam hepten pehlivan olduğumu. Birden sıyrıldı elimden, kaşla göz arasında bastı sırra kadem. Her yerciği aradım, en gizli kapaklı köşeciklere kadar baktım da gene bulamadım. Te sanki yer yarılmış içine girmişti.

Temizlik işçisi hastabakıcının verdiği ilacı içtikten sonra konuşmasını bıraktığı yerden sürdürdü.

-Efendiciğime söyleyeyim, yarım saat sonra müdür iki çay istedi benden. Tepsie dizdiğim çaylarla kapısını tıklatıp süzüldüm içeri. Bir de ne göreyim?.. Müdür Bey deminki kocamancıkla karşılıklı oturmuş, sigara tellendiriyor.

Müdür beni görünce,

“Hamit Efendi.” dedi. “Bak, Cevat Bey senden şikâyetçi. Kaba davranmışsın ona.”

(45)

“Cevat Bey değilmiş efendiden bir adam, M¼d¼r Bey.” dedim. “Eğer olsaydı efendi, kirletmezdi yatağı ¼yle.”

N¼betçi memur hemen atıldı.

“Senin g¼revin temizlemek değil mi? Ben kirleteceğim sen de temizleyeceksin.”

“Ne zırvalar durursun a be Cevat Bey? Doğru doğru konuşurken t¼vbe t¼vbe!..”

“Bak, demin elimden kurtuldun; ama şimdi alırım ayağımın altına!”

“Te gene kafam d¼nd¼, kime s¼yledin sen onu?”

“Sana s¼yledim, diklenme yoksa bir yumrukta yere sererim seni!”

“A be yumruk nasıl atılırmış g¼stereyim sana şimdici!” diye haykırarak Cevat Beyin ¼zerine saldırdım. O ¼nde ben arkada başladık m¼d¼r¼n ¼evresinde d¼nmeye. Koşuşturma sırasında aradan bir yumruk¼uk sallamayı da savsaklamıyordum; ama ya boşa gidiyor ya da denk geliyordu m¼d¼re. G¼r¼lt¼y¼ duyup odaya doluşanlar ayırdılar bizi sonunda. Onca ¼abam boşa gitmişti. Adama bir fiske bile vuramamıştım. Dayağı yemişti aramızda kalan m¼d¼r.

Koreli s¼z¼n¼ bitirince b¼t¼n koğuş katıla katıla g¼l¼řt¼k.

G¼l¼řmenin ardından herkes kendi d¼nyasına daldı. Koğuş derin bir sessizliğe b¼r¼nd¼.

Uzun s¼ren bu suskunluğu ilk bozan Hamit Meri¼ oldu. Duvardaki Atat¼rk resmini g¼stererek,

-şu fotoğraftaki var ya, dedi. Benim hastalığımdan gitti. Geliyor bir doktor, gidiyor bir doktor. Hepiciği de g¼zlerimin i¼ine bakıyor, sırtımı dinliyor, parmaklarıyla vuruyor, nabzımı tutuyor... Benden alınan kan ve idrarın tutamadım bile ¼etelesini.

(46)

Te doktorlar ne yapsalar nafile, bu hastalığın kurtuluşu yok. Biliyorum öleceğim... Bir gün yolunuz düşerse Biga'ya, köyüm çok yakındır merkeze, iki üç kilometre. Mutlaka uğrayın köyüme, mezarıma rakı dökün.

-Yapma Hamit, dedim, böyle konuşma. Sağlığına kavuşmuş olarak hastaneden çıktıktan sonra seni gene kıpkırmızı olmuş burnunla göreceğiz her yerde.

Ziyaret saatinin sonuna gelinmişti. Gitmek üzere izin istedim. Tam ayrılırken Koreli,

-Sen bakmayasın benim buruncuğumun padişah buruncuğuna benzediğine Ahmet Bey, dedi. Ben Cumhuriyet çocuğuyum, Cumhuriyet.

Hamit Meriç öleli, kemikleri toprak karışalı çok oluyor. Bir gün yolum doğduğu ve şimdi gömülü olduğu yerden geçerse son dileğini yerine getireceğim

Aynadaki**ECEM NUR TOPLAR**

Saat sabah 5.30. Puslu, karanlık, ıpıssız bir güne uyandım. Saatin saniyeleri dışında çıt yoktu. Ne sokaktan bir köpeğin havlaması, bir karganın sesi ne de dışarıdan duyabildiğim kapının açılma kapanma sesi, odama huzmesi girmeyen bir ışık... Hiçbiri yoktu. Bütün kuşlar göçmüş bu kentten. Bütün insanlar kaçmış bu şehirden.

Yalnızdım. Her yerde yalnızdım. Bu odada, bu evde, bu şehirde... Yalnızlığım o kadar büyümüş ki dünyaya sığamaz olmuşum. Yalındım. Bir kâbus görsem ve uyansam bana bakan bir tek yatağımın karşısında bulunan aynadaki. Bir tek o yanımdaydı ancak o da çaresizdi. O da benim gibiydi.

Birkaç dakika boyunca pencereden dışarıyı izledim. Bomboş sokağa baktım. Artık her ayrıntısını ezbere bildiğim Arnavut kaldırımlarına göz attım. Nasıl cansızdı üzerinde dolaşan, koşturan olmadığında. Bu sessizlik ne kadar da korkutucuydu kimsesiz kalınca. Karanlık nasıl yaraşıyordu böyle bir ıssızlığa.

Bir anda gözlerim buğulandı. Karşımdaki aynaya baktım. O buğu etkisiyle her ne kadar görmekte zorlansam da aynadaki gözünden akan bir damla yaşı gördüm. Sanki ona üzüldüğümü anlamış ki hüngür hüngür ağlamaya başladı. Tam sakinleşir gibi olduğunda bana baktı ve yine ağladı. Bu şekilde gözleri acımaya başlayana kadar devam etti. Daha ağlayamazdı. Bugünkü hakkını tüketmişti. Gözyaşları isyan bayrağını çekmişti.

Biraz da sabit ve donuk bakışlarıyla durdu. Sonra yine yatağa uzandı. Uyumak istiyordu. Sonsuz bir uykuya dalmak istiyordu. Bir daha uyanmamayı diliyordu. Benim tarafımdan bakınca kimsesi yoktu. Haftalardır oradaydı. Arada kalkıyor oradan

bana bakıyor, yaklaşıyor, tekrar geri dönüyordu. Saçı başı darmadağın ve yağlıydı. Kıyafetleri pislenmişti. Derbeder bir haldeydi. Kaç gündür yemek yemiyordu? Her gün daha zayıf geliyordu. “Hadi yemek ye!” diyeni yoktu. Haftalardır duş almadığı için “Yıkan artık!” diyen... Ona kızan biri bile yoktu. Bağırarak ağladığı zamanlar şikâyeteye gelen ya da kaç gündür olmadığı için “öldü mü?” diye merak edip de bakan. Bir aynası vardı. Sadece o ve ben vardık. Çılgınlıklarına, korkularına şahit olan bir ben vardım.

Neden böyle olmuştu? Neden tek bir günde yalnız kalmış, bu kadar süre boyunca devam eden bir ıstırap hali hakimdi benliğinde? Neden tek bir canlı bile ona gelmemişti? Birini bile sokakta görmemiş, adı çağrılmamıştı. Neden..? Bana baktı aynadaki. O da bilmiyordu nedenini. Gözleri açık açık anlatıyordu her bir dediğini. Onların da aşağı kalır yanı yoktu çaresizlik konusunda. Donuklaşan, çöken, kararan gözler bunu göstermez mi? Uzaklara dalan o çiftler, tuğrasını basmaz mı yalnızlık andına? Bir bedene nüfuz etmez mi o bakışları donuklaştıran zehir? Aynadakini yok etmez mi?

YENİDEN TÜRK DİLİ DERGİSİ

Yazınımız, ekinimiz, uygarlığımız, dilimiz, için bakıma özene görevli dergi

Yeniden Türk Dili Dergisi: Dil ve yazın; şiir, öykü,
deneme, eleştiri, günlük, düşün, ekin dergisi

Kurucu İyesi, Sorumlu Müdür ve Genel Yayın Yönetmeni: Sencer Karacalıoğlu

E R İ Ş İ M Sencer Karacalıoğlu: 0 505 985 40 55

Sencerkaracalioglu2002@gmail.com

Danışma ve Yazı Kurulu:

Prof. Dr. Ömer Demircan, Okan Baba, Prof. Dr. Süreyya Ülker

Teknik Danışman : Boğaçhan Orhan Boran

Bu dergi, yabancı sözcüklerin yerine olabildiğince Türkçelerini koymayı görev bilir.

Başka bir yerde yayınlanmış yazılar dergimizde yayınlanmaz. Alınan yazı kesinlikle geri verilmez. Dergide yayınlanan yazıların her türlü sorumluluğu yazarlarındandır.

Yeniden Türk Dili Dergisi,yayınlanan yazılara telif ücreti ödemez.

DERGİMİZ ÜCRETSİZDİR
